

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ПРАВА
ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

*Кафедра міжнародних відносин
і політичного менеджменту*

МАШЕВСЬКА Анастасія Анатоліївна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ТЕМУ:
«МІСЦЕ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ АГРАРНИХ РИНКАХ»**

Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»

Подається на здобуття освітнього ступеня
«бакалавр»

Допускається до захисту
протокол № _____
від _____

в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин
і політичного менеджменту
д.е.н., доц., Ірина ГРАБЧУК

Науковий керівник
д.е.н., доц. Ірина АБРАМОВА

Рецензент
к.е.н., доц., Олександр ЮРКІВСЬКИЙ

**Житомир
2025**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ..	6
1.1. Зміст та значення аграрного виробництва у формуванні експортного потенціалу України.....	6
1.2. Експорт аграрної продукції України: структура, динаміка та світові тенденції	12
1.3. Нормативно-правове регулювання експортної діяльності в аграрному секторі України	20
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «БІО ФАРМІНГ»)	28
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «БІО ФАРМІНГ»	28
2.2. Фінансові результати та конкурентоспроможність агропідприємства на зовнішніх ринках.....	35
2.3. Експортна стратегія та товарна політика агропідприємства	41
Висновки до другого розділу.....	47
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОСИЛЕННЯ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ АГРАРНИХ РИНКАХ.....	48
3.1. Поточний стан і перспективи участі України в глобальній аграрній торгівлі.....	48
3.2. Напрями підвищення конкурентних переваг українського аграрного сектору у світовій торгівлі.....	56
Висновки до третього розділу.....	63
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний світ вимагає від нас пошуку нових напрямів розвитку, водночас зберігаючи та розвиваючи традиційні галузі, які є основою економіки країни. Аграрний сектор – одна з таких галузей, що відіграє ключову роль у стабільності та процвітанні України. Перманентні трансформації глобального економічного середовища, що супроводжуються зростанням економічних, соціальних та екологічних ризиків, вимагають розробки нових підходів, які б відповідали вимогам сучасності та забезпечували задоволення потреб населення. Політичні та економічні умови актуалізують необхідність забезпечення національної безпеки України та сприяння подальшому розвитку експорту сільськогосподарської продукції.

Наша країна, маючи сприятливі кліматичні умови та багаті родючі землі, є одним з найбільших виробників сільськогосподарської продукції в світі, зокрема зернових і кормових культур, соняшникової олії. Проте попри ці природні переваги, досягнення ефективності у зовнішній торгівлі аграрною продукцією залишається складним завданням. Перш за все, для покращення ефективності зовнішньої торгівлі необхідно підвищувати якість нашої продукції. Це передбачає впровадження сучасних технологій у сільському господарстві, підвищення стандартів якості та безпеки продукції, а також розвиток сертифікаційних систем, що відповідають міжнародним вимогам.

Важливо активно розвивати мережу торговельних партнерів та розширювати географію експорту. Збільшення ринків збуту дозволить зменшити залежність від окремих країн і забезпечити стабільний попит на нашу аграрну продукцію. Поряд з тим, необхідно підтримувати ініціативи, які підвищують обізнаність про українську аграрну продукцію на міжнародних ринках. Просування українського бренду та участь у міжнародних виставках і ярмарках допоможуть позиціонувати нашу продукцію як якісну та надійну.

Дана тематика широко висвітлена у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджують інтеграцію України у світову аграрну економіку, структуру зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією, конкурентоспроможність аграрного сектору та його адаптацію до глобальних викликів. Серед українських авторів варто виокремити праці О. Бородіної, М. Ходаківської, І. Прокопи, Л. Хомич, В. Юрчишина, Т. Осташко, С. Кваші, Ю.Лупенка, О. Шпикуляка, І. Ковалю, А. Мартинюка, А. Артеменка, О.Васильєва, В. Ткачука, І. Абрамової тощо. Значний внесок у формування методологічних підходів до оцінювання місця національних економік на міжнародних аграрних ринках зробили також зарубіжні дослідники: J. Swinnen, A. Matthews, M. Burrell, T. Josling, S. Tangermann тощо. Наукові підходи цих дослідників формують аналітичне підґрунтя для глибшого розуміння місця України у глобальній системі аграрних ринків, зокрема з урахуванням впливу зовнішньополітичних, інституційних і кліматичних факторів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування позиції України на міжнародних аграрних ринках та розробка пропозицій щодо посилення конкурентоспроможності української аграрної продукції.

Досягнення мети передбачало розв'язання таких завдань:

- розкрити зміст та значення аграрного виробництва в Україні;
- визначити структуру та динаміку експорту аграрної продукції України;
- дослідити зовнішньоекономічну та товарну політику підприємства;
- провести фінансовий аналіз діяльності підприємства;
- визначити проблеми та шляхи вдосконалення державного регулювання аграрного сектору України;
- оцінити експортний потенціал сільськогосподарської продукції;
- розглянути нормативно-правове регулювання аграрної діяльності в Україні;

- провести аналіз стану та тенденцій України на світових аграрних ринках;
- оцінити перспективи підвищення аграрного потенціалу України на міжнародних ринках продовольчої продукції.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дослідження є міжнародні аграрні ринки та участь України в їх функціонуванні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних та методичних аспектів розвитку міжнародних аграрних ринків в контексті оцінки їх потенціалу та визначення місця України в глобальній аграрній торгівлі.

Методи та інформаційна база дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використовувалися такі методи наукових досліджень: абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз – для визначення та уточнення сутності понять міжнародні аграрні ринки та експорт аграрної продукції; порівняльний аналіз і групування – для дослідження діяльності агропідприємств на міжнародних ринках сільськогосподарської продукції; табличний та графічний – для побудови таблиць, графіків та діаграм.

Під час написання роботи використано значну кількість законодавчих і нормативних актів, економічних матеріалів, статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства агропромислової продукції та продовольства, наукових публікацій, підручників, статей, інформація комп’ютерної мережі Internet та результати власних досліджень та спостережень.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на *Всеукраїнській науково-практичній on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки* (м. Житомир, 2025 р.) – «Тendenції та можливості експорту сільськогосподарської продукції з України» (2025 р.).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота виконана на 66 сторінках основного тексту, структурно складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Зміст та значення аграрного виробництва у формуванні експортного потенціалу України

Оскільки термін «аграрний» походить від лат. «*ager*», що означає «земля, поле, рілля», тому економічні відносини в аграрному секторі – це відносини, які насамперед пов’язані з використанням землі, а також з виробництвом, розподілом та споживанням сільськогосподарської продукції. У Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року сформульовано таке визначення аграрного сектору: «Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави: продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов’язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій. Окрім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, аграрний сектор України безперечно спроможний на вагомий внесок у вирішення світової проблеми голоду» [43].

Аграрне виробництво займає важливу частину українського експорту. Близько 70% сільськогосподарської продукції України постачається на міжнародні ринки, оскільки внутрішнє споживання значно менше за обсяги пропозиції. Це робить експорт аграрної продукції важливим елементом для забезпечення світової продовольчої безпеки. Повномасштабна війна завдала суттєвого удару українському аграрному сектору, однак він вистояв і залишається провідною галуззю економіки країни.

Україна має всі шанси на досягнення успіху в рамках міжнародного поділу праці завдяки своєму стратегічному географічному розташуванню, значному людському потенціалу та багатим природним ресурсам. Однією з основних складових економіки є аграрний сектор, який має високий потенціал для подальшого розвитку. Сільське господарство, навіть попри великі збитки, спричинені війною в Україні, продовжує залишатись однією з ключових галузей, що генерує ВВП країни. За даними Мінагрополітики, частка аграрного сектору у структурі ВВП до війни була найвищою серед усіх галузей і складала 10% [29]. Країна володіє унікальними природними умовами, що сприяють розвитку сільського господарства, а також значними можливостями для експорту агропродовольчої продукції. Українські чорноземи, що займають лише близько 0,5% земної суші, містять близько 20% світових запасів цього родючого ґрунту. Їхня висока природна родючість, великий потенціал для виробництва рослинної продукції, наявність розвинутої системи магістральних каналів для зрошення та систематичне наукове забезпечення рослинництва підвищують значення аграрного сектору в глобальному контексті.

Основним джерелом продуктів харчування для близько 13 мільйонів жителів сільських територій, які займаються дрібним сільськогосподарським виробництвом є сільське господарство. Хоча основну частину (близько двох третин) сільськогосподарської продукції виробляють великі агропідприємства, на частку домашніх господарств припадає 32% продукції, зокрема половина продукції тваринництва. Ці господарства відіграють важливу роль у забезпеченні зайнятості та продовольчої безпеки на місцях, оскільки вони можуть споживати та продавати свою продукцію на місцевих ринках, що сприяє розвитку місцевих виробничих і постачальницьких ланцюгів [58, с.7].

Аграрне виробництво охоплює широкий спектр діяльності, пов'язаної з вирощуванням сільськогосподарських культур, тваринництвом, переробкою сільгосппродукції та її збутом. В Україні воно включає не лише фермерські

господарства, а й великі агрокомпанії, кооперативи, наукові установи та навчальні заклади, які сприяють розвитку інновацій у галузі.

Для України, що обрала шлях ринкової економіки, сільське господарство має надзвичайно важливе значення, оскільки є однією з основних складових народного господарства. Разом з тим, як і в інших секторах економіки, в аграрному виробництві діють загальні економічні закони, але їх вплив проявляється з урахуванням специфічних характеристик цієї галузі. Нижче подано перелік особливостей сільського господарства, які необхідно враховувати при здійсненні аграрної діяльності.

Особливості сільського господарства:

1. «Засобами виробництва в сільському господарстві є живі організми рослини і тварини, які розвиваються згідно з біологічними законами. Тому в сільському господарстві дія економічних законів тісно переплітається з дією природних законів» [27, с. 6].

2. «Головним засобом виробництва – є земля. Якщо в промисловості, за винятком добувних галузей, земля – це лише місце розташування підприємств, то для аграрних підприємств вона головний і незамінний засіб виробництва. Процес праці та виробництво продукції в аграрних підприємствах безпосередньо пов'язані з землею, її якістю і родючістю, характером використання» [27, с. 6].

3. «Аграрні підприємства працюють в умовах ризику та невизначеності, оскільки на результати виробництва значно впливають природні умови. І, як наслідок, кінцеві результати значною мірою залежать не лише від кількості та якості застосованих ресурсів, а й від конкретних умов, за яких здійснюється виробництво» [27, с. 6-7].

4. «Виробництво в аграрних підприємствах діє на значній території. Територіальний спосіб виробництва пов'язаний з великим обсягом перевезень і

техніки, матеріалів (насіння, пальне, добрива), і виробленої продукції (зерно, цукровий буряк, картопля)» [27, с. 7].

5. «Важливою особливістю роботи аграрних підприємств є те, що вироблена ними продукція й надалі бере участь у процесі виробництва. Як засоби виробництва використовують насіння і садивний матеріал (зерно, картопля і под.), корми, а також значна частина поголів'я тварин на відновлення і розширення основного стада» [27, с. 7].

6. «У сільському господарстві робочий період не збігається з періодом виробництва. Процес виробництва здійснюється тоді, коли є безпосередня участь людей (оранка, посів, догляд, збирання врожаю) і коли він відбувається під прямою дією природних чинників (ріст, формування врожаю)» [27, с. 7].

7. «Незбігання періоду виробництва і робочого періоду зумовлює сезонність виробництва, що значною мірою впливає на організацію праці, ефективне використання техніки, трудових ресурсів» [27, с. 7].

8. «Особливість виробництва в аграрних підприємствах полягає ще й у тому, що в галузі особлива роль належить водним ресурсам. Вода тут – речовий і незамінний елемент. У тих районах, де спостерігається її дефіцит і воду подають штучно, вона підвищує вартість продукції» [27, с. 7].

9. «Однією з головних особливостей є те, що в сільському господарстві, зазвичай, пересуваються засоби виробництва (трактори, машини, комбайни, сільськогосподарська техніка), а предмети праці перебувають на одному місці. Це зумовлює велику потребу в енергетичних ресурсах і кількості техніки» [27, с.7].

Неодноразово ми згадували, що сільське господарство є основною складовою економіки України та важливим джерелом доходів для близько третини населення країни. Завдяки значним площам родючих земель, сприятливим кліматичним умовам та відносно позитивному інвестиційному

клімату Україна змогла не лише забезпечити власні потреби в харчових продуктах, але й стати постачальником їжі для мільйонів людей у Азії, Африці, на Близькому Сході та інших регіонах. До початку війни темпи розвитку аграрного сектору були одними з найвищих серед інших галузей економіки, з щорічним приростом на рівні 5–6%. Частка сільського господарства у валовому внутрішньому продукті становила 10,9%, а до 2021 року цей сектор забезпечував 17% зайнятості в країні.

Агробізнес в Україні займає 53,9% орних земель і відповідає за 54,5% загального обсягу сільськогосподарського виробництва країни. Основна діяльність цієї галузі орієнтована на вирощування зернових та олійних культур, основна частина яких спрямовується на експорт. Водночас, інша частка сільськогосподарської продукції – 46,1% – припадає на малі та середні фермерські господарства, а також на особисті селянські господарства, які обробляють 45,5% земель. Ці господарства займаються вирощуванням картоплі, овочів, фруктів, зернових культур, а також виробляють молоко та м'ясо як для власного споживання, так і для продажу на внутрішньому ринку [24, с. 3].

Згідно з даними, на сьогодні в Україні функціонує близько 15 600 сільськогосподарських підприємств, які обробляють 53,9% (приблизно 18 мільйонів гектарів) орних земель, орендуючи їх у сільського населення. Значна частина цих підприємств (приблизно 40%) є частиною великих агрохолдингів, що свідчить про високий рівень концентрації земельних ресурсів у руках кількох великих гравців аграрного ринку. Десятка найбільших агрохолдингів контролює 2,6 мільйона гектарів сільськогосподарських угідь, що становить 8% від загальної площі орних земель України. Загальна земельна площа, що перебуває в управлінні найбільших агрохолдингів, складає близько 500 000 гектарів.

Аграрна сфера України характеризується високою стійкістю та привабливістю для інвесторів, навіть під час повномасштабної війни. Ця привабливість пояснюється не тільки сприятливими природними та

кліматичними умовами і наявністю кваліфікованих кадрів, але й іншими важливими чинниками. Одним із таких факторів є низька вартість основних виробничих ресурсів, таких як земля та робоча сила, що стимулює інвестиційний інтерес. До того ж, добре розвинена логістика, географічна близькість до європейських ринків та наявний попит на продукцію, а також активний експортний потенціал сприяють стабільності інвестиційного середовища.

Відсутність обмежень на створення агропромислових підприємств, підтримка з боку держави та залучення інвестицій дозволили зосередити земельні ресурси та підвищити продуктивність. Це, в свою чергу, призвело до збільшення виробництва основних видів продовольства та технічних культур. Концентрація виробництва та розвиток інфраструктури для зберігання, логістики, харчової та переробної промисловості є важливими факторами розвитку України. Висока рентабельність аграрного сектора дала можливість Україні співпрацювати з міжнародними транснаціональними компаніями, що спеціалізуються на торгівлі аграрною продукцією на глобальних ринках [7, с.5].

З утвердженням українських експортерів це також сприяло подальшій концентрації виробництва та збільшенню експортного потенціалу аграрного сектору України. В результаті наша країна стала одним з основних гарантів світової продовольчої безпеки, займаючи провідні позиції серед експортерів сільськогосподарської продукції. Найважливішими товарами, що мають значення для глобального експорту, є рослинницькі продукти – найбільший сегмент сільськогосподарського експорту з мінімальною доданою вартістю, і саме в цій сфері Україна займала високі позиції. З цієї причини після початку повномасштабної війни ціни на деякі сільськогосподарські товари на світових ринках почали зростати, і їх подальша зміна значною мірою залежала від новин з України [7, с.5].

Отже, доведено, що експорт української сільськогосподарської продукції посідає значну роль як для економіки України, так і для світу в цілому. Наша

продукція займає значне місце на іноземних ринках, що є стимулом збільшувати як попит, так і пропозицію. Сільське господарство навіть попри війну, її наслідки, є критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки. Завдяки великим агрохолдингам, дрібним та середнім агропідприємствам відзначено високий потенціал міжнародного аграрного сектору економіки України.

1.2. Експорт аграрної продукції України: структура, динаміка та світові тенденції

Зовнішня торгівля відіграє ключову роль у забезпеченні економічного успіху України, виступаючи важливим механізмом інтеграції національної економічної системи в глобальні економічні процеси. Міжнародні економічні відносини є необхідною умовою функціонування національної економіки, а зовнішня торгівля безпосередньо впливає на їх розвиток. У зв'язку з цим, дослідження зовнішньої торгівлі як основного каналу впливу на світогосподарські зв'язки, а також оцінка економічних результатів цього впливу, набувають значного науково-теоретичного і практичного значення в сучасних умовах [21, с. 78].

Після повномасштабного вторгнення позиції України на світовому ринку зазнали певних змін. Зокрема, частина агропромислової продукції втратила свої позиції в глобальному експорті АПК (Агропромисловий комплекс). Проте Україні вдалося здебільшого зберегти ці позиції, а в окремих випадках навіть покращити ситуацію. Позитивні зміни в позиціях України щодо певних видів продукції були зумовлені відновленням виробництва та експорту, а також поліпшенням доступу до європейського ринку для деяких товарів.

Ключовим елементом зовнішньоекономічної діяльності країни є міжнародна торгівля, яка виражається у веденні зовнішньої торгівлі. Значущість

цієї сфери для економічного розвитку країни важко переоцінити, адже вона є найдавнішою формою зовнішньоекономічної активності, яка сприяє економічному прогресу. Вона підвищує конкурентоспроможність національної економіки та сприяє поліпшенню життєвого рівня населення.

Площа України становить 603,5 км², що становить 6% території Європи. Площа сільськогосподарських угідь становить 41,3 млн га, що втричі більше, ніж у Польщі. Україна має 32,3 млн га ріллі, або 27% площі ріллі в Європі. Частка ріллі в загальній площі країни є однією з найвищих і становить 54% [48].

Україна за останні десятиліття стала великою аграрною державою. У сільськогосподарському виробництві домінують три культури: пшениця, кукурудза і соняшник, призначені переважно для експорту. Тому експорт української сільськогосподарської продукції варто розглянути у розрізі трьох груп: зернові культури, олія та олійні культури та інша сільськогосподарська продукція.

Перш за все варто розглянути експорт у структурі зернових культур. До початку повномасштабної війни Україна була одним із провідних світових експортерів зернових у світі. Наприклад, за підсумками 2021 р., Україна була четвертим світовим експортером зернових у світі з часткою 8 %. При цьому більшими були частки у США (19,8 %), Аргентини (8,8 %) та Індії (8,1 %). За підсумками 2023 р. – першого повного року повномасштабної війни, Україну випередили в експорті пшениці Бразилія, Австралія, РФ, Канада, відтак частка нашої країни у світовому експорті зернових скоротилась до 5,1 % [7, с.7].

Україна посіла дев'яте місце за вартісними обсягами експорту зернових у світі. Слушно виокремити провідні зернові культури – пшеницю та кукурудзу. Ці дві товарні позиції, за підсумками 2023 р., входять до трійки основних товарів експорту України та значною мірою впливають на надходження валюти в країну.

За експортом пшениці в 2021 р. Україна була п'ятим за вартісним обсягом експортером у світі з часткою, яка становила 8,9 % (за фізичним обсягом: частка – 10 %, п'яте місце). У 2023 р. сталося скорочення експорту пшениці, унаслідок чого частка України у світовому експорті зменшилася до 5 %, через це Україна перемістилася на шосте місце (за фізичним обсягом: частка – 8,4 %, п'яте місце). Загалом обсяг експорту пшениці зменшився майже на 20 %: із 20,1 млн т – у 2021 р. до 16,2 млн т – у 2023 р. [7, с.7]. На Рисунку 1.1 зображено товарну структуру експорту української продукції.

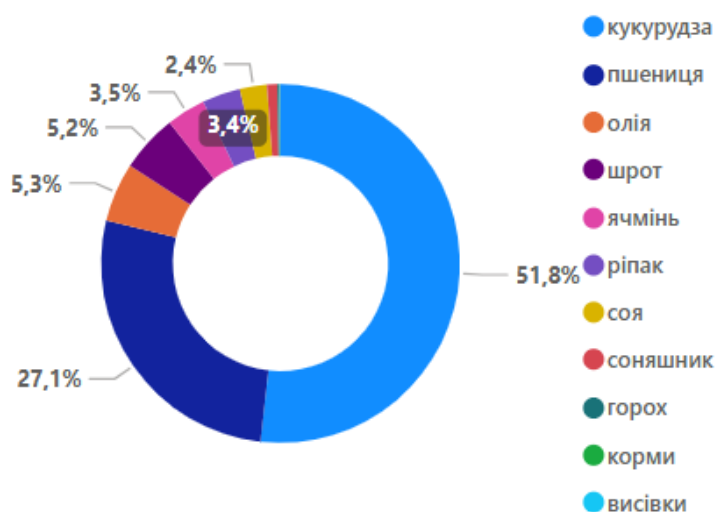

Рис. 1.1. Товарна структура експорту української агропродукції

Джерело: побудовано на основі [14].

Виробництво пшениці – основної експортної культури – протягом двох років війни скоротилося на третину і стабілізувалося на рівні 21-22 млн т. Зібрані площі пшениці у 2022/23 рр. зменшились на 24,3%, а виробництво – на 34,8%. На тлі такого падіння експорт знизився менш істотно (–9%) завдяки високим перехідним запасам [5].

Причиною цього є скорочення площ під цією зерновою культурою через тимчасову окупацію східних та південно-східних регіонів Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей. Аграрії, що

залишилися працювати не не окупованих територіях, опинилися в не менш складних умовах. Постійні ракетно-бомбові удари, обстріли спричинили й продовжують чинити шкоду українським полям, матеріально-технічній базі сільгосппідприємств. Ситуація ускладнюється порушенням логістики, погіршенням фінансово-інвестиційного клімату в державі, відсутністю стабільності у роботі банківської системи та низкою інших несприятливих чинників. Можна з цілковитою впевненістю стверджувати, що агровиробники потрапили у так звану «зону турбулентності», де невизначеність стала ключовим фактором [1, с.87].

Ситуація ускладнюється тим, що до нещодавнього часу Україна займала одну з провідних позицій серед країн Євразійського регіону щодо експорту пшениці, завдяки оптимальним показникам вологості ґрунтів, які є важливим чинником географічно-кліматичних умов, що сприяють високій врожайності цієї сільськогосподарської культури (рис. 1.2).

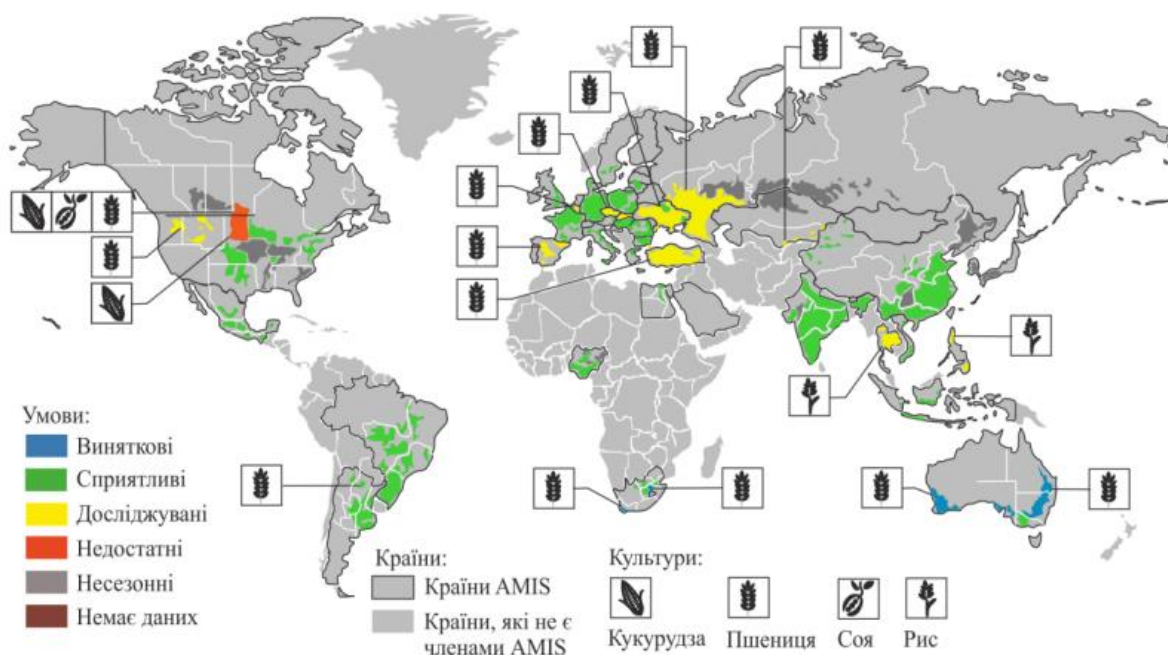

Рис.1.2. Карта стану посівів пшениці, кукурудзи, рису та сої в країнах-членах міжнародної інформаційної системи аграрного ринку (AMIS)

Джерело: за матеріалами [56].

Одним з потенційних рішень проблеми дефіциту постачання продовольчих культур може стати надання гуманітарної продовольчої допомоги з боку міжнародних організацій, зокрема Всесвітньої продовольчої програми ООН (WFP). Проблеми логістики агропродукції, зокрема зернових, набули значного значення після повномасштабного вторгнення. У 2022/23 роках 74,4% продукції агропромислового комплексу було експортовано морським транспортом, тоді як до війни цей показник становив 98%. Війна змусила аграріїв шукати альтернативні шляхи для експорту, оскільки морські перевезення були основним каналом для українських аграріїв, і блокування більшості портів завдало серйозного удару по економіці.

Початок роботи «Зернової ініціативи» у серпні 2022 р. був критично важливим, адже завдяки цьому Україна змогла експортувати понад 30 млн. т. продукції, поки РФ не вийшла з угоди у липні 2023 р. Частково компенсувати удар по морській логістиці змогли наземні транспортні шляхи, проте акцент залишався на портовій інфраструктурі. Після виходу РФ із «Зернової ініціативи» зросла частка відвантажень через порти Дунаю та наземні транспортні шляхи. Незважаючи на адаптацію ринку до нових реалій, аграрії досі стикаються зі значними проблемами зі збутом через постійні обстріли портової інфраструктури та обмеження на експорт, що вводять сусідні країни [5, с.11].

Топ-5 товарів експорту за час дії «Зернової ініціативи» складали в загальному 32.9 млн.т. Серед них найбільшу частку займала кукурудза – 16.9 млн.т., пшениця – 8.9 млн.т., соняшниковий шрот – 1.9 млн.т., олія соняшникова – 1.7 млн.т., ячмінь – 1.3 млн.т. та інші культури 2.3 млн.т. Однією з ключових експортних культур України є кукурудза, яка за фізичними обсягами займає перше місце серед інших сільськогосподарських культур. У світовій практиці зерно кукурудзи застосовують для виробництва кормів, борошна, крупи, пластівців, крохмалю, сиропу, глюкози, спирту та інших продуктів. В Україні добре налагоджено повний технологічний процес вирощування кукурудзи. У

2021 році її врожай становив 41,9 млн тонн, однак після російського вторгнення цей показник знизився до 26,2 млн тонн через те, що значні площі під кукурудзу потрапили в зону тимчасової окупації. Втім, у 2023 році, завдяки сприятливим погодним умовам, врожай перевищив 31 млн тонн [7, с.8].

Щодо експорту кукурудзи, то в 2021 р. він становив 24,7 млн. т. Проте в 2022 р. обсяги експорту практично були ідентичними із рівнем врожаю і становили майже 25,2 млн. т. Це сталося тому, що, крім зібраної кукурудзи, Україна експортувала й накопичені запаси. Частково така тенденція спостерігалася 2023 р., коли Україна експортувала 26,4 млн. т. кукурудзи. Зібрані площі у 2022/23 МР зменшились на 25,5%, а виробництво – на 35,9%. Проте експорт зріс на 3,7% завдяки значно високим перехідним запасам зерна, роботі «Зернової ініціативи», а також високому попиту з Китаю та неврожаю у Європі [52].

Україна традиційно є одним із найбільших постачальників кукурудзи на світовому ринку. У 2021 році вона посідала третю позицію серед світових експортерів цієї культури, з часткою 11,4% за вартістю експорту та 12,7% за фізичним обсягом. Однак ситуація змінилася в 2023 році. Через численні зовнішньоекономічні виклики та вплив війни на економіку країни, частка України на глобальному ринку кукурудзи знизилася до 9,4%, що призвело до зниження її позиції до четвертого місця серед основних експортерів. Незважаючи на це, Україна все ще утримує третє місце за фізичним обсягом постачань кукурудзи, з часткою 13,4%. Це свідчить про важливу роль України в глобальному постачанні кукурудзи, незважаючи на труднощі, з якими стикається країна [7, с.7]

Ячмінь є однією з ключових експортних культур для України, яка до початку повномасштабного вторгнення РФ займала шосте місце в світі за його вирощуванням, з річним обсягом виробництва на рівні 8-9 млн тонн. Однак під час війни виробництво ячменю знизилось до майже 6 млн тонн. У 2021 році

частка України у світовому експорті ячменю у вартісному вираженні становила 11,8 %, що дозволило країні посісти третє місце серед світових експортерів цієї продукції (за фізичним обсягом частка становила 12,9 %, також третє місце).

За підсумками 2023 р., частка України в експорті ячменю скоротилася до близько 3,5 %, і наша країна, відповідно, стала восьмим світовим експортером цієї товарної позиції (за фізичним обсягом: частка – орієнтовно 5,9 %, восьме місце). Отже, фізичні обсяги експорту українського ячменю за час широкомасштабного вторгнення РФ скоротився приблизно на 62 %: із майже 5,7 млн т – у 2021 р. до близько 2,2 млн т – у 2023 р. [7, с.10-11].

У загальному світовому експорті олій та жирів за підсумками 2021 року Україна посідала четверте місце, маючи частку 4,7%. Однак повномасштабна війна вплинула на позиції країни на світовому ринку цієї продукції, і за підсумками 2023 року Україна опустилася на шосте місце, знизивши свою частку до 3,9% через скорочення поставок. Водночас у світовому експорті олій пальмова олія займала лідерські позиції, становлячи 29,5% в 2023 році. Соняшникова олія посіла друге місце з часткою 12%, а ріпакова олія – третє з 10%. Втрата частки на світовому ринку олій, зокрема соняшникової, також відобразилася на загальному рейтингу України.

Серед олійних культур ключовим продуктом українського аграрного експорту є насіння соняшнику, виробництво якого в 2021/2022 маркетинговому році досягло 17,5 млн. т., а у 2023/2024 дещо менше 15, 5 млн. т. Україна щорічно виробляє близько однієї третини світового обсягу насіння соняшнику та постачає на міжнародні ринки соняшкову олію, яка складає понад половину світового експорту цієї продукції. Зростанню попиту на українську олію сприяла конкурентна ціна, що залучила інтерес світових імпортерів, а також стабільні поставки морським транспортом через Український коридор.

Що стосується інших олій, то частка України у їх загальносвітовому експорті була значно нижчою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Частка експорту України у світовому експорті за окремими видами олій та жирів, у 2021 р. та 2023 р.

Позиція	2021 р.		2023 р.	
	Частка, %	Місце серед експортерів	Частка, %	Місце серед експортерів
Соняшникова олія	37,2	1	28,5	1
Жир свинячий та свійської птиці	1,2	13	2,3	12
Ріпакова олія	1,8	12	2,2	10
Соева олія	1,7	10	2,2	10

Джерело: побудовано на основі [7].

Україна має значний експортний потенціал і перспективи розвитку експорту насіння зернових та олійних культур для сівби з високим рівнем доданої вартості. За даними Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», у 2023 році обсяги експорту в цьому напрямку зросли завдяки новим можливостям розвитку внутрішнього насінництва. Зокрема, спостерігалось:

- збільшення виробництва насіння в Україні через втрату частини міжнародних логістичних каналів постачання насіння;
- розширення виробничих потужностей вітчизняних насінневих заводів, зокрема великими іноземними компаніями, які працюють в Україні;
- визнання у 2020 році Європарламентом української системи сертифікації насіння як такої, що відповідає стандартам ЄС.

Щодо інших сільськогосподарських та продовольчих товарів, окрім зернових, олій та олійних культур, то частка України в світовому експорті цих продуктів була відносно невеликою. У 2023 році Україна зайняла п'яте місце серед світових експортерів меду за вартістю, маючи частку 5,7% (за фізичним обсягом – 7,9%, четверте місце), порівняно з 2021 роком, коли частка складала 5,3% (за фізичним обсягом – 7,7%, четверте місце). Україна також залишалася основним постачальником меду до Європейського Союзу, зокрема враховуючи

внутрішню торгівлю між країнами ЄС, з часткою 12,5%. Серед інших сільськогосподарських товарів, що експортуються на світові ринки, можна виокремити матеріали рослинного походження, яйця без шкаралупи, яєчні жовтки, а також плоди і горіхи [7, с.11-12].

Отже, попри те, що Україна переживає складну трансформацію, тригером якої стала повномасштабна війна, вона продовжує не лише зберігати свою присутність на глобальних ринках сільськогосподарських товарів, а й продовжує відігравати на них доволі значну роль. Україна займає провідні місця за вирощуванням зернових, олійних культур, останніми тенденціями стали збільшення посівних площ під соєю.

1.3. Нормативно-правове регулювання експортної діяльності в аграрному секторі України

Законодавство є основою для створення та функціонування організаційно-економічного механізму, виступаючи ключовим його елементом. Регулювання аграрного сектору здійснюється через закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства аграрної політики та продовольства України. Це включає як загальні законодавчі та нормативні акти, що визначають основні принципи діяльності галузі, так і спеціалізовану нормативно-правову базу, що регламентує її специфічні аспекти.

Інструментами організаційно-економічного механізму розвитку аграрного сектору є: організаційні, економічні, кадрові, маркетингові, виробничі та інноваційні складові, державне і нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Організаційно-економічний механізм аграрного сектору з поділом його на окремі підгалузі має чітко виражену специфіку, зумовлену насамперед особливостями виробництва. Особливо виділяються

масовість споживання та висока соціальна значущість продукції, високий ступінь державного регулювання, що здійснюється через виробничі й тарифні квоти, імпорتنі мита, санітарні та фітосанітарні заходи, дотації і субсидії виробникам [9, с.11].

Суб'єктами державного управління агропромисловим комплексом є державні органи, які здійснюють регулювання аграрного сектора через правові механізми, забезпечують виконання аграрного законодавства, здійснюють керівництво підпорядкованими структурами, а також органи інспекції та контролю, що здійснюють нагляд за діяльністю сільськогосподарських виробників.

Об'єктами державного правового регулювання є матеріально-ресурсні елементи та організаційні форми сільськогосподарського виробництва, зокрема землі, призначені для сільськогосподарських потреб, а також усі аспекти сільськогосподарського виробництва, включаючи рослинництво, тваринництво, садівництво та городництво. Крім того, регулюються відносини, пов'язані з ветеринарним обслуговуванням сільськогосподарських товаровиробників і приватних власників худоби та птиці.

Закони України, що стосуються агропромислового комплексу поділяються на:

1) уніфіковані акти про організаційно-правову перебудову структури агропромислового комплексу, аграрну реформу та створення ефективних товаровиробників сільськогосподарської продукції. До цієї групи належать закони: «Про колективне сільськогосподарське підприємство», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про особисте селянське господарство», «Про споживчу кооперацію», «Про кредитні спілки» [14, с.32];

2) уніфіковані акти законодавства про правовий режим земель сільськогосподарського призначення й земельну реформу; уніфіковані акти законодавства про селекцію, насінництво, тваринництво і меліорацію земель:

закони України: «Про насіння і садивний матеріал», «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» [14, с.32].

Холдингова організація підприємств сільськогосподарства та процес її створення в Україні до сьогодні чітко не визначені на законодавчому рівні. Законодавство України про холдингові компанії містить: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закони України («Про холдингові компанії в Україні» [37], «Про господарські товариства», «Про режим іноземного інвестування», «Про інвестиційну діяльність») та інші закони й нормативно-правові акти, що регулюють діяльність холдингових компаній, їхніх корпоративних підприємств і особливості інвестування у них (зокрема, в агроінноваційну сферу).

Інновації в аграрному секторі України здебільшого зумовлено діяльністю агрохолдингів з іноземними інвестиціями та розвитком стартапів, які надають аграрним компаніям інноваційні послуги.

Основні закони, які регулюють аграрну сферу в Україні включають: Земельний кодекс України, Закон України «Про сільське господарство», Закон України «Про ринок землі», Закон України «Про державну підтримку сільського господарства», Закон України «Про сільські товаровиробничі кооперативи» тощо. Центральним документом є Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року. Цей Закон визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення [33].

Державна підтримка сільського господарства полягає в наданні сільськогосподарським товаровиробникам, як основним суб'єктам аграрного виробництва, матеріальної допомоги як у прямій, так і в непрямій формах. При цьому держава не втручається безпосередньо у процес аграрного виробництва під

час надання цієї допомоги, після чого отримувач – сільськогосподарський товаровиробник – продовжує здійснювати самостійну підприємницьку діяльність, орієнтуючись на вирощування та реалізацію сільськогосподарської продукції.

Серед видів адміністративного регулювання, які може застосовувати Кабінет Міністрів України у Законі «Про державну підтримку сільського господарства» названо:

а) «...обмеження рівня торгової націнки (знижки) на гуртовому або роздрібному ринку визначеного об'єкта цінового регулювання;

б) встановлення граничних рівнів рентабельності до витрат: переробників товару, якщо внаслідок такої переробки виробляється об'єкт державного цінового регулювання; осіб, які надають послуги із зберігання (схову) об'єктів державного цінового регулювання;

в) встановлення граничних цін продажу об'єкта державного цінового регулювання на рівні максимальної інтервенційної ціни або його придбання на рівні мінімальної інтервенційної ціни (тільки на період від дати надіслання подання до органів Антимонопольного комітету України до дати прийняття ними висновку щодо наявності узгоджених дій суб'єктами ринку та/або рішення на захист економічної конкуренції)» [33].

Якщо заходи з тимчасового адміністративного регулювання цін не призводять до досягнення закупівельних цін рівня мінімальної ціни та/або зниження закупівельних цін до рівня максимальної інтервенційної ціни, то Кабінет Міністрів України зобов'язаний невідкладно подати Верховній Раді України проект закону щодо надання тимчасової бюджетної дотації виробнику окремого об'єкта державного цінового регулювання виходячи з метричної одиниці посівної площі. Зазначений законопроект подається разом із законопроектом про відповідну зміну напрямів розподілу видатків державного бюджету [33].

Згідно з рішенням Кабінету Міністрів України, може бути впроваджено механізм заставних закупівель. У межах цього механізму державних заставних закупівель Аграрний фонд (як кредитор) надає позичальнику, який є виробником зерна, що підпадає під державне цінове регулювання, бюджетну позику. Зобов'язання за цією позикою забезпечуються передачею подвійного складського свідоцтва кредитору як застави на зерно, що є об'єктом угоди.

Закон України «Про державний земельний кадастр» покликаний забезпечувати всією необхідною інформацією, яка стосується кількісного та якісного стан земель, форм власності тощо. Дана інформація є вкрай необхідною для системи заходів щодо охорони порушених земель та їхнього відтворення. Державний земельний кадастр є основним інформаційним засобом реалізації земельної політики держави націленої на її відтворення і використання, шляхом постійного моніторингу її стану [32].

На сьогодні вартий уваги стрімкий розвиток органічного сільськогосподарського виробництва та виробництва продукції рослинництва зокрема, що вимагає належного та своєчасного законодавчого регулювання зазначених суспільних відносин. На законодавчому рівні основні правові засади виробництва органічної сільськогосподарської продукції рослинництва закріплено як у міжнародних так і національних нормативно-правових актах.

Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» визначає державну політику щодо розвитку ринку зерна як пріоритетного сектора економіки агропромислового комплексу України. Закон спрямований на створення правових, економічних та організаційних умов конкурентоспроможного виробництва і формування ринку зерна для забезпечення внутрішніх потреб держави у продовольчому, насіннєвому та фуражному зерні, нарощування його експортного потенціалу [34].

Держава визнає пріоритетність ринку зерна, сприяє його розвитку та стабільному функціонуванню. Кабінет Міністрів України здійснює державне регулювання ринку зерна шляхом:

- «...проведення цінової політики на ринку зерна та страхування ризиків для суб'єктів зернового ринку;
- впровадження механізму експорту та імпорту зерна і продуктів його переробки за міжнародними договорами;
- забезпечення фінансування програм експорту та імпорту зерна за міжнародними договорами за рахунок коштів державного бюджету;
- запровадження декларування зерна, що знаходиться на зберіганні на зернових складах, а також зерна, що зберігається суб'єктами виробництва зерна та іншими суб'єктами господарювання у власних або орендованих зерносховищах;
- забезпечення моніторингу ринку зерна;
- здійснення митно-тарифної політики;
- забезпечення розробки балансів зерна та періодичного їх уточнення;
- фінансування науково-селекційної роботи та насінництва, впровадження їх досягнень;
- фінансової підтримки виробників насіння, науково-дослідних установ, сортовипробувальних станцій за рахунок коштів державного бюджету;
- часткової компенсації сільськогосподарським товаровиробникам сортових надбавок за придбане ними насіння високих репродукцій за рахунок коштів державного бюджету;
- запровадження системи державних форвардних закупівель» [34].

Отже, доведено, що нормативно-правове регулювання є надважливою складовою розвитку та стабільного функціонування аграрної сфери економіки України, що ґрунтується на цілому комплексі законів, підзаконних актів тощо.

Українська законодавча база окреслює широке коло питань: від організаційно-правових змін до надання державної підтримки товаровиробникам сільськогосподарської продукції. Важливо вдосконалювати правовий захист земельних ресурсів та їх раціональне використання. Проте, для подальшого успіху аграрний сектор економіки потребує удосконалення законодавчої бази для підвищення рівня конкурентноспроможності аграрної продукції. Пріоритетами у правовому забезпеченні аграрного сектору економіки постійно мають бути боротьба з корупцією, підвищення прозорості, інтеграція відповідним стандартам та вимогам ЄС, переважання органічного виробництва. Такі ключові аспекти нормативно-правового регулювання аграрної діяльності та їх дотримання дають змогу створити позитивний конкурентний імідж на міжнародному ринку української сільськогосподарської продукції.

Висновки до першого розділу

1. Встановлено, що теоретичним підґрунтям функціонування ринку аграрної продукції є сукупність природних, економічних та соціальних чинників, які формують виробництво, розподіл та споживання аграрної продукції. Україна займає надзвичайно важливе стратегічне місце на рівні національної економіки, забезпечуючи продовольчу безпеку, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Більшу частину внутрішнього попиту та експорту продукції забезпечують великі агрокомпанії, а також дрібні та середні агропідприємства. Головне, ефективно та раціонально використовувати природні ресурси, новітні технології, а також бути адаптованим до глобальних викликів, таких як зміна клімату та політична нестабільність. Отже, для того щоб забезпечити сталий розвиток аграрного сектору економіки, варто впроваджувати комплекс заходів модернізації виробничого процесу, приділяти значну увагу підтримці малих та середніх підприємств, покращувати інвестиційний клімат.

2. Доведено, що експортний потенціал на українську аграрну продукцію формується на основі значної частки виробничого та природного потенціалу країни. Завдяки цьому рівень виробництва та постачання на світові ринки основних сільськогосподарських культур, таких як пшениця, кукурудза, соняшник, ячмінь займає високі позиції. Проте за останні роки в Україні значно суттєво змінилася структура експорту та обсяги постачань, на що вплинули зовнішньоекономічні та геополітичні чинники, зокрема повномасштабне вторгнення рф. Попри всі труднощі з якими зіткнулися українські аграрії, Україна зберігає свої високі позиції на міжнародних ринках і має значний потенціал для їх подальшого розширення, зокрема завдяки збільшенню виробництва насіння та підтримці міжнародних сертифікацій. Таким чином, Україна продовжує відігравати важливу роль на світових ринках сільськогосподарської продукції, зберігаючи свою конкурентоспроможність.

3. Обґрунтовано, що правовою основою функціонування ринку аграрної продукції є комплекс нормативно-правових актів, законів, постанов, кодексів, що регулюють аграрну діяльність в Україні. Всі вони спрямовані на забезпечення стабільного розвитку агропромислового комплексу, дрібних та середніх агропідприємств, ефективне використання земельних ресурсів та інтеграцію до міжнародних стандартів. Поряд з позитивними аспектами нормативно-правового регулювання, є ряд тих, що потребують удосконалення: боротьба з корупцією, підвищення рівня прозорості, все більший рівень розвитку органічного виробництва та забезпечення екологічних стандартів якості. Тому удосконалення законодавчої бази щодо цих аспектів, дасть змогу підвищити конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції на всіх ринках, як у межах України, так і поза межами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «БІО ФАРМІНГ»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «БІО ФАРМІНГ»

На сучасному етапі розвитку економіки України значну роль відіграють підприємства, які здійснюють свою діяльність у галузі сільського господарства та агробізнесу, адже саме вони відіграють значну частку у формування вітчизняного ВВП. Усі основні виробники сільськогосподарської органічної продукції рівномірно поширені в північно-центральній частині України. Найбільше – Житомирська область, де працює найбільше основних виробників сільськогосподарської (частково органічної) продукції: ПП «ГАЛЕКС АГРО», ТОВ «Жива Нива», ТОВ «Біо Фармінг», ТОВ «Компанія ЮСС» та інші.

ТОВ «Біо Фармінг» є самостійним господарюючим суб'єктом, що має статус юридичної особи та здійснює виробничу і комерційну діяльність з метою отримання прибутку. Компанія заснована на власності засновника та має право наймати робочу силу. У своїй діяльності товариство керується Конституцією України, Цивільним Кодексом України, Господарським Кодексом України, Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Митним Кодексом, іншими нормативними актами України, а також положеннями Статуту. Єдиним установчим документом ТОВ «Біо Фармінг» є Статут. У сфері митного регулювання важливе значення мають Митний кодекс України та інші нормативно-правові акти, які визначають порядок митного оформлення товарів, класифікацію товарів за митною ставкою, процедури митного контролю та інші аспекти митного регулювання.

Місія ТОВ «Біо Фармінг» – це орієнтація на виробництво та постачання органічної сільськогосподарської продукції високої якості, що відповідає вимогам здорового харчування та екологічних стандартів. Підприємство прагне впроваджувати інновації, забезпечувати стабільний розвиток та підвищувати ефективність сільськогосподарського виробництва, покращуючи життя наших співробітників і суспільства в цілому. Стратегія підприємства включає розширення асортименту органічної продукції, розвиток нових напрямків, таких як сертифікація органічного виробництва відповідно до міжнародних стандартів, посилення позицій на міжнародних ринках через експорт продукції та покращення технологій виробництва та переробки.

Основні цілі ТОВ «Біо Фармінг» як агрофірми, що займається виробництвом та експортом органічної продукції:

- Забезпечення високої якості сільськогосподарських культур;
- Розширення ринків збуту;
- Інновації в агротехнологіях;
- Сталий розвиток і екологічна відповідальність;
- Збільшення обсягів виробництва;
- Покращення фінансових результатів.

Предметом діяльності підприємства є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (соє, льон, кукурудза, соняшник, ріпак, пшениця, спельта, гречка, насіння гарбуза, квасоля та ін.) Товариство з обмеженою відповідальністю «Біо Фармінг» знаходиться в Звягельському р-н, селі Броники і займається органічним вирощування культур та зовнішньоекономічною діяльністю, зокрема до країн Австрії, Німеччини, Польщі та інших. Ця діяльність включає продаж органічної продукції, а також продаж фірмам, які продовжують далі експорт.

Звернемо увагу на характеристику організації як аграрного суб'єкта господарювання:

«Повна назва: Товариство з обмеженою відповідальністю «БІО ФАРМІНГ»
(«BIO FARMING» LIMITED LIABILITY COMPANY)

Адреса робочого місця: 11772, Україна, Звягельський р-н, Житомирська обл., село Броники, вулиця Шосейна, будинок, 5-А.

Дата заснування: 12.12.2019

Код ЄДРПОУ: 43407457.

Директор: Пелипас Сергій Сергійович.

Статутний капітал: 2895380 грн.

Основний вид діяльності: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Торговельна марка: The logo for BIO Farming, featuring a green circular emblem with a white leaf design inside, followed by the text "BIO Farming" in a bold, sans-serif font.

Власники: Пелипас Сергій Сергійович (2895380 грн. – 100%)

Історія змін реєстраційної інформації:

17.12.2019 р. Змінилась адреса: на 12701, Житомирська обл., Баранівський район, місто Баранівка, вулиця Соборна, будинок 22.

11.06.2020 р. Видалений бенефіціарний власник – Кошелєв Володимир Олексійович.

03.06.2021 р. Змінився керівник: з Кошелєв Володимир Олексійович на Крамаренко Кирило Ігорович.

04.11.2021 р. Змінилась адреса: з Україна, 12701, Житомирська обл., Баранівський р-н, місто Баранівка, Вулиця Соборна, будинок 22 на Україна, 11701, Житомирська обл., Новоград-Волинський р-н, місто Новоград-Волинський, вул. Лесі Українки, будинок 1-Г, офіс 2.

16.10.2022 р. Змінився керівник: з Крамаренко Кирило Ігорович на Пудіков Юрій Юрійович.

30.11.2022 р. Видалений засновник Крамаренко Кирило Ігорович, доданий засновник Пелипас Сергій Сергійович.

07.02.2024 р. Змінилась частка в статутному капіталі засновника: було 1 000 грн., стало 640 грн. Доданий засновник Полукішнік Олександр Ярославович.

08.02.2024 р. Зміна статутного капіталу: було 1 000 грн., стало 2 895 380 грн.

20.02.2024 р. Видалений засновник Полукішнік Олександр Ярославович.

18.05.2024 р. Змінилась адреса в ЄДР: з Україна, 11701, Житомирська обл., місто Звягель, Звягельський район, вулиця Лесі Українки, будинок 1-Г, офіс 2 на Україна, 11772, Житомирська обл., село Броники, Звягельський район, вулиця Шосейна, будинок 5-А» [49].

Земельні ділянки у власності: 65 ділянок.

Земельні ділянки в оренді: 2502 ділянки.

Майно підприємства формуються через внески засновника, прибутки від виробничої та комерційної діяльності, а також інші фінансові надходження та активи засновника. Підприємство має 5 тис. га землі, можливість орендувати або використовувати земельні та майнові паї громадян, а також вправі надавати, передавати, обмінювати, здавати в оренду або передавати у тимчасове користування своє майно, яке перебуває в його власності, іншим підприємствам, організаціям та громадянам. Статутний капітал підприємства становить 2 895 380 грн, і він формуються шляхом разової передачі засновником майна та коштів, що є його власністю.

У своїй діяльності підприємство використовує як власні оборотні, так і необоротні активи. Крім того, підприємство орендує основні засоби на період проведення посівної та уборочної кампаній, а також складські приміщення. На території села Марушівка збудовані мехмайстерня та численні підсобні приміщення, а також наявні ангари, складські приміщення тощо.

Організаційна структура управління являє собою систему, яка включає в себе різні ланки управління та зв'язки між ними. Важливими складовими цієї структури є елементи (ланки), взаємозв'язки та рівні. Елементами організаційної

структури є різні підрозділи, групи та працівники, які виконують конкретні функції. Між підрозділами організації існують різні типи зв'язків, серед яких виділяють горизонтальні, вертикальні, лінійні та функціональні.

Розглянемо організаційну структуру управління ТОВ «Біо Фармінг», яка представлена на рис. 2.1.

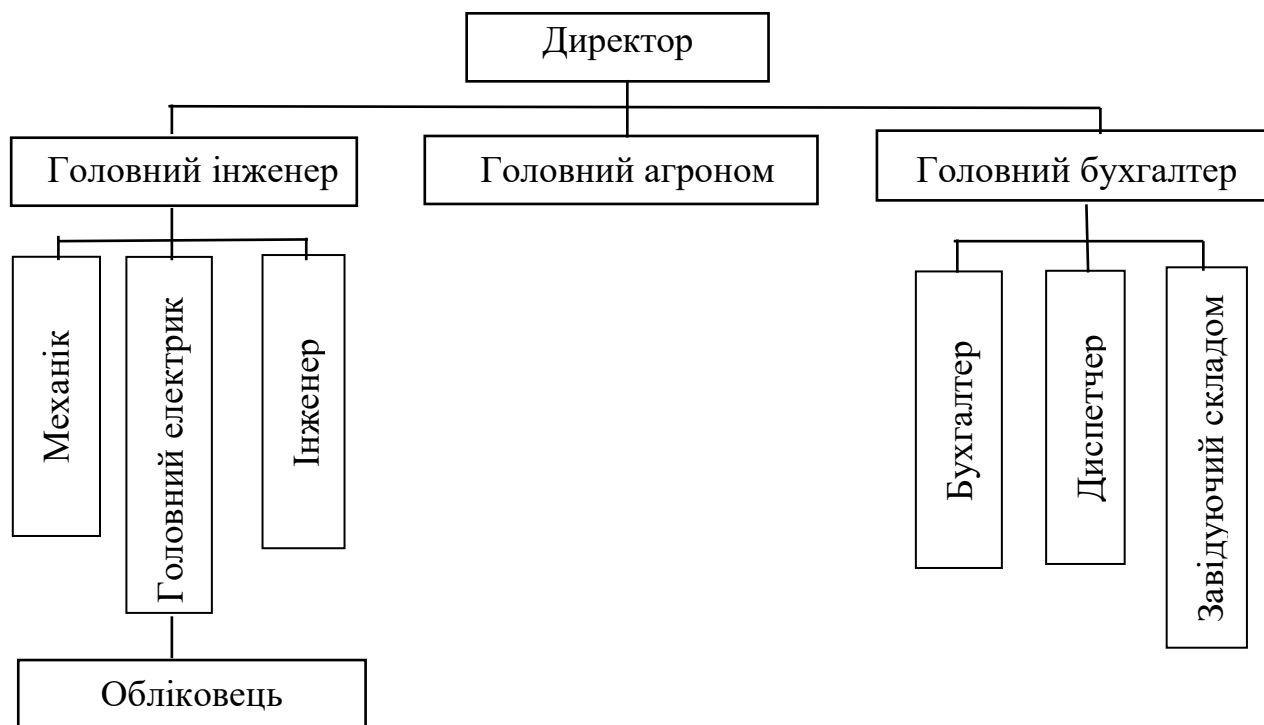

Рис. 2.1. Організаційна структура управління ТОВ «Біо Фармінг»

Джерело: первинна інформація ТОВ «Біо Фармінг».

Як показано на рис. 2.1, підприємство має організаційну структуру з вертикальним поділом праці та лінійними зв'язками, що свідчить про лінійно-функціональну модель управління. Вертикальний поділ праці відображає наявність ієрархії підпорядкування, що є необхідною умовою для ефективного управління. Лінійні зв'язки визначають процес передачі управлінських рішень та інформації між керівниками різних рівнів. Поділ на підрозділи здійснюється

відповідно до стратегічних цілей компанії, з чітким розмежуванням функцій та завдань для кожного з них.

Організаційна структура ТОВ «Біо Фармінг» є оптимальною для цього підприємства, де працівники виконують схожі завдання (надають аналогічні послуги та обслуговують один і той самий ринок). Перевагою такої структури є здатність швидко приймати рішення, оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, а також забезпечувати більш неформальний підхід до мотивації та контролю за роботою співробітників. Ця структура відповідає потребам і завданням, які стоять перед підприємством.

На підприємстві робота між підрозділами розподілена таким чином, що це дозволяє ефективно використовувати час та трудові ресурси. Кожен працівник має свої конкретні завдання, виконання яких сприяє досягненню конкурентоспроможності підприємства в цілому. Кожен працівник підпорядковується безпосередньому керівнику, який визначає його завдання, надає поради і контролює виконання роботи.

Бухгалтерія складається з двох осіб, серед яких головний бухгалтер. Обов'язки серед бухгалтерів розподілені. Облік ведеться за журнально-ордерною формою, частково автоматизовано з використанням програми «Microsoft Office Excel». Первинні документи заповнюються вручну. Бухгалтер матеріального відділу веде облік вручну, а потім передає дані головному бухгалтеру, який їх вносить в комп'ютер. Амортизація основних засобів нараховується податковим методом, оцінку запасів при вибутті здійснюють по фактичній вартості. Звітність представляють у встановлені терміни керівники підрозділів.

Екологічні практики, такі як виробництво органічних сільськогосподарських культур, а вже в подальшому продуктів, можуть бути одними з найкращих варіантів інвестування, оскільки його можна розглядати як двигун майбутнього економічного розвитку. Постійне щорічне зростання глобального попиту на органічні продукти створює великий імпульс для того,

щоб Україна стала одним із найбільших гравців на ринку через встановлення експортоорієнтованих практик. Поки ж потенційні інвестори можуть орієнтуватися на внутрішній попит: виробництво більшої кількості органічних продуктів із доданою вартістю та проведення національних кампаній присвячених розширенню знань про переваги органічних продуктів харчування під час пропаганда здорового способу життя серед нових поколінь споживачів [10].

Отже, міжнародна діяльність ТОВ «Біо Фармінг» у сфері експорту до країн Європейського Союзу є багатовимірним і складним процесом, що ускладнюється впливом глобальних чинників, таких як зміна клімату, глобальне потепління, воєнні дії та обмеження на перетин кордонів. Вирощування органічної сільськогосподарської продукції та її реалізація як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках потребує високого рівня обізнаності у сфері міжнародного бізнесу, логістики, зовнішньоекономічної діяльності та маркетингу. Для забезпечення стабільного розвитку аграрного сектору необхідно стимулювати нарощування обсягів експорту, підвищення якості продукції та впровадження інноваційних технологій у виробництво та переробку сировини.

Доведено, що українські аграрні підприємства мають постійно адаптуватися до змін зовнішньоекономічного середовища, що потребує системного стратегічного планування й орієнтації на міжнародні стандарти якості. Спроможність налагоджувати довготривалі партнерські відносини з іноземними контрагентами виступає важливою передумовою розширення географії збуту та підвищення конкурентоспроможності української продукції. Органічна продукція, зважаючи на зростаючий попит на екологічно чисті товари, залишається перспективною нішею для українських експортерів. У цьому контексті важливими є державна підтримка експорту, розвиток логістичної інфраструктури та залучення інвестицій у модернізацію агропромислового виробництва.

2.2. Фінансові результати та конкурентоспроможність агропідприємства на зовнішніх ринках

Фінансовий аналіз є невід’ємною складовою управлінської діяльності будь-якого підприємства, оскільки він дозволяє оцінити фінансовий стан, ефективність використання ресурсів та перспективи розвитку компанії. У сучасних умовах глобалізації та високої конкуренції в ринковому середовищі, важливість фінансового аналізу зростає, оскільки він допомагає виявити сильні та слабкі сторони бізнесу, а також визначити можливості для оптимізації фінансових потоків. Аналіз фінансового стану підприємства на основі фінансової звітності є невід’ємною складовою оцінки ефективності його господарської діяльності. Аналітичне дослідження фінансових показників дозволяє здійснити оцінку платоспроможності та ліквідності підприємства, рівня фінансової стійкості, ділової активності, а також характеристик дебіторської та кредиторської заборгованості, що є важливими індикаторами для прийняття управлінських рішень.

Об’єктом нашого дослідження є ТОВ «Біо Фармінг», що спеціалізується на вирощуванні та реалізації екологічно чистих сільськогосподарських культур. З огляду на зростаючий попит на екологічні товари, підприємство має потенціал для розвитку, проте також стикається з численними викликами, такими як коливання цін на сировину, зміни в законодавстві та конкурентний тиск. Мета фінансового аналізу полягає в оцінці фінансового стану підприємства в загальному за останні кілька років, більш детально за 2023 р., виявленні тенденцій у його фінансових показниках, а також формулюванні рекомендацій щодо покращення фінансової діяльності підприємства.

Результати фінансового аналізу ТОВ «Біо Фармінг» не лише відобразять реальний стан справ у компанії, але й слугуватимуть основою для стратегічного планування та прийняття управлінських рішень у майбутньому. Перш за все ми

розглянемо фінансову звітність підприємства за останні чотири роки, що дасть нам чітко проаналізувати фінансово-економічні параметри роботи підприємства (нижче Таблиця 2.1). За попередні три роки компанія показала не найкращі результати прибутковості, навіть протягом 2022 та 2023 рр. чистий прибуток виявився у мінусі. Як наслідок, на це вплинули фінансово-економічні, матеріально-технічні фактори, природно-кліматичні, а з недавнього часу й військово-політичні чинники. Варто зазначити, що прибуток є результативним показником діяльності будь-якого підприємства й головним джерелом його доходів. Величина прибутку залежить від багатьох як суб'єктивних, так і об'єктивних чинників, переважна більшість з яких піддається аналітичній оцінці й прогнозуванню. Водночас сільське господарство є унікальною галуззю національної економіки, де невизначеність умов господарської діяльності підприємств відчувається особливо гостро [1, с.84].

Таблиця 2.1

Аналіз фінансово-економічних параметрів діяльності ТОВ «Біо Фармінг»,

тис. грн

Показник	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2020	Відхилення 2023/2021	Відхилення 2023/2022
Дохід	38 798,6	20388,6	12736,4	49951,6	+11153	+29563	+37215,2
Чистий прибуток	-1786,4	9292,6	8218,3	548,1	+2334,5	-8744,5	-7670,2
Активи	57217,1	24114,2	75268,1	142605,3	+85388,2	+118491,1	+67337,2
Зобов'язання	—	16618,2	57630,8	117993,9	+117993,9	+101375,7	+60363,1
К-ть працівників, чол.	1	3	5	21	+20	+18	+16

Джерело: первинна інформація ТОВ «Біо Фармінг».

За аналізовані роки (2020-2023 рр.): дохід зазнав значних коливань: у 2021 та 2022 роках відбулося суттєве зменшення доходу, однак у 2023 році спостерігалось значне зростання на 37,2 млн. грн., що вказує на позитивну динаміку та є результатом поступового відновлення ринку та зростання попиту.

Чистий прибуток демонструє значну змінність: у 2020 році компанія зазнала чистих збитків (-1786,4 тис. грн.), а в 2023 році прибуток знизився до 548,1 тис. грн. Активи збільшувалися, починаючи з 2022 року, зокрема в 2023 році активи зросли на понад 67 млн.грн. Зобов'язання з'явилися тільки в 2021 році, і з того часу зростають, що є свідченням про активне залучення боргових коштів для фінансування діяльності. Зростання зобов'язань на 60,3 млн.грн. у 2023 році є значним і вимагає уваги щодо здатності компанії управляти боргами.

Кількість працівників стабільно зростала протягом всіх років, що вказує на розширення діяльності компанії та потребу в додаткових ресурсах для підтримки бізнес-процесів. Загалом, компанія показує позитивну динаміку розвитку, але потребує уваги до управління витратами та зобов'язаннями. У таблиці 2.2 наведено динаміку фінансових результатів діяльності за 2023 рік, де показано доходи, прибуток, витрати тощо.

Таблиця 2.2

Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «Біо Фармінг», тис. грн

Стаття	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2022 р., %
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	12,736	49,698	у 3,9 разів
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2,372	38,041	у 16 разів
Інші операційні витрати	2,146	10,601	у 4,5 разів
Інші витрати	(0)	0,759	-
Разом витрати	4,518	49,403	у 10,9 разів
Фінансовий результат до оподаткування	8,218	0,548	у 6,6 разів
Чистий прибуток (збиток)	8,218	0,548	у 6,6 разів

Джерело: первинна інформація ТОВ «Біо Фармінг».

Згідно з наведеними даними звіту про фінансові результати за 2023 рік ТОВ «Біо Фармінг», можна зробити кілька ключових висновків. Чистий дохід від

реалізації продукції збільшився у 3,9 разів до 49,698 тис.грн. у звітному періоді порівняно з попереднім. Це свідчить про значне збільшення обсягів реалізованої продукції, через маркетингові стратегії збільшення попиту компанії, що позитивно відображає її діяльність на ринку. Собівартість реалізованої продукції (38,041 тис. грн.) також значно зросла, аж у 16 разів, це значне збільшення можна пов'язати з ростом обсягів виробництва, виробничих витрат, збільшенням вартості сировини. Однак зростання витрат має відповідати зростанню доходів, що підтверджує факт зростання маржі.

Інші операційні витрати збільшилися у 4,5 разів до 10,601 тис.грн., що може свідчити про більші витрати на утримання бізнесу або розширення операцій. Інші витрати у розмірі 759.90 тис.грн. є помітним, хоча й не значним у порівнянні з іншими витратами. Фінансовий результат до оподаткування зменшився у 6,6 разів та склав 0,548 тис. грн., що є негативним сигналом та є значно меншим порівняно з попереднім періодом (8,218 тис.грн.). Це свідчить про те, що хоча компанія і отримала прибуток, він значно знизився через зростання витрат, що було спричинене збільшенням собівартості продукції, повномасштабним вторгненням. Відсутність податку на прибуток може вказувати на те, що компанія або має податкові пільги, або не досягла значного прибутку, що оподатковується. Чистий прибуток (0,548 тис.грн.) знизився порівняно з 2022 р. у 6,6 разів, що також відображає менший фінансовий результат у порівнянні з минулим роком. Це може бути результатом зростання витрат, яке не було компенсовано відповідним зростанням доходів.

На основі даних протягом проходження практики я розраховувала та аналізувала основні фінансові результати компанії. Отже, згідно розрахунків рентабельність продажу є трохи низькою, адже цей показник становить 1,1%, що є результатом високих операційних витрат або збільшення витрат на виробництво. За досліджуваний період рентабельність активів становить 0,4 %, це низький показник, рентабельності активів, що свідчить про низьку

ефективність використання активів для генерування прибутку. Рентабельність власного капіталу з показником 3,1 % вказує на те, що підприємство приносить відносно низький прибуток на інвестований капітал.

Щодо ліквідності, підприємство теж показало погані результати, за словами керівника практики, останні роки фінансові показники значно знизилися, компанія має навіть трохи заборгованості, адже зміни клімату, значно впливають на врожайність і ефективність діяльності підприємства в цілому. Також хочу звернути увагу, поточна ліквідність компанії має значення нижче 1 (0,56 станом на 2023 р.) і це вказує на проблеми з ліквідністю, оскільки підприємство має недостатньо оборотних активів для покриття короткострокових зобов'язань. Поряд з цим швидка ліквідність має теж низький показник (0,14), що свідчить про ризики недостатньої ліквідності для покриття поточних зобов'язань без використання запасів.

Також вище зазначала, що рівень заборгованості теж високий, станом на 2023 р. Він становив 82,8 %, що вказує на значну залежність від позикових коштів та високий фінансовий ризик. Але керівник практики зазначив, що у 2024 р., заборгованість трохи зменшилася. При не досить стабільному фінансовому становищі у підприємства повинна зростати частка власних оборотних коштів в обсязі оборотних активів, темпи зростання власного капіталу повинні бути вище темпу росту позикового капіталу, а темпи збільшення дебіторської та кредиторської заборгованості повинні бути рівнозначними один одного.

Отже, рентабельність та прибутковість підприємства у 2023 р. знизилися в порівнянні з 2022 роком, що може бути результатом високих витрат на розширення виробництва або інших операційних витрат. Ліквідність підприємства потребує уваги, оскільки показники поточної та швидкої ліквідності нижчі за оптимальні рівні, що може свідчити про труднощі з покриттям короткострокових зобов'язань. Фінансова стійкість підприємства є низькою через високий рівень заборгованості, що збільшує фінансові ризики.

Станом на 2023 рік коефіцієнт маневреності власного капіталу є низьким і перебуває нижче нормативного рівня. Власні кошти повністю спрямовуються на фінансування необоротних активів. Для вирішення цієї проблеми підприємство намагається залучити додаткові кошти, але ці зусилля не є ефективними. На додачу до всього вищезгаданого варто дослідити фінансовий та ринковий скоринг ТОВ «Біо Фармінг». Скоринг є важливим інструментом для оцінки фінансового стану підприємства та його позиції на ринку. Він допомагає виявити ризики, визначити кредитоспроможність і оцінити можливості для подальшого розвитку. Згідно статистичних даних станом на 2023 р. рівень FinScore становить D/1,1; високий рівень несприятливих фінансових наслідків. Рівень MarketScore становить B/3,1; ринкова потужність є вище середньої та цей показник свідчить, що компанія має достатній потенціал, щоб за умови активного розвитку увійти до когорти лідерів [50].

Отже, на основі проведеного аналізу та динаміки фінансових результатів діяльності ТОВ «Біо Фармінг» можна зробити ключові висновки про те, що ведення аграрної діяльності є значно ризикованим, не завжди прибутковим видом господарської діяльності. Ми помітили значне зниження аж у 6,6 разів чистого прибутку у 2023 р., на що вплинуло ряд економічних, політичних, кліматичних факторів. На противагу цьому зазнав значних змін такий показник, як собівартість реалізованої продукції, аж у 16 разів порівняно з попереднім роком. Зростання собівартості на підприємстві зумовлене комбінацією різного роду економічних факторів: зростання цін на ресурси, сировину, паливо, трудові витрати, ну і найголовніше погодні умови. Тому, варто підприємству влосконалювати та розробляти стратегії для зменшення впливу цих ризиків.

2.3. Експортна стратегія та товарна політика агропідприємства

ТОВ «Біо Фармінг» є українською компанією, яка спеціалізується на вирощуванні та експорті сільськогосподарських культур до країн Європи. Компанія співпрацює з різними партнерами в Європі, що дозволяє забезпечити широкий асортимент продукції для наших клієнтів. Вони пропонують якісні товари за конкурентоспроможними цінами, що робить привабливими для споживачів у Європі, а саме різного роду зернові, баштанні, олійні культури. Вони працюють з надійними постачальниками, що гарантує високу якість їхньої продукції. Про те, щоб кожен клієнт отримав товари вчасно та за прийнятними умовами.

Товарна політика підприємства ТОВ «Біо Фармінг» орієнтована на вирощування різного роду зернових (крім рису), олійних та бобових культур. Значну частку становлять зернові, соя, соняшник, озимі культури, спельта, кукурудза, гречка, конюшина.

ТОВ «Біо Фармінг» забезпечує ефективну логістичну систему для поставок своєї продукції до країн Європи. Це включає в себе вибір транспортних маршрутів, оптимізацію складського обліку та контролю за поставками, а також вирішення митних та логістичних питань. Крім того, важливим елементом міжнародного партнерства є маркетинг та просування продукції на ринках Європи. Підприємство розробляє стратегію маркетингу для своєї продукції, включаючи упаковку, брендування та просування продукції на ринку.

Окрім цього, важливим аспектом є питання сертифікації та відповідності стандартам якості. Компанія забезпечує, що його продукція відповідає всім вимогам європейських стандартів якості та безпеки. Останнім, але не менш важливим аспектом є управління партнерством: забезпечити ефективне управління взаємовідносинами з партнерами, включаючи контроль за

виконанням умов контракту, вирішення спорних питань та побудову довгострокових стосунків.

Товарна політика підприємства ТОВ «Біо Фармінг» орієнтована на ряд стратегічних напрямків, які включають в себе такі аспекти: Перш за все, підприємство розробляє і постійно вдосконалює стратегію розвитку асортименту культур, включаючи аналіз попиту на ринку, конкурентного середовища та визначення оптимального співвідношення продукції власного виробництва та імпортованих товарів. Важливим та ключовим стратегічним напрямом, є те, що підприємство ставить перед собою в першу чергу завдання забезпечення високої якості своєї органічної продукції, що включає в себе системи відповідності стандартам якості, органічності.

Встановлення ціни включає конкурентноспроможність продукції, її органічність, вигідність та ціни конкурентів. Щодо маркетингових стратегій агропідприємство позиціонує себе як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку створенням позитивного іміджу та просуванням своїх товарних позицій. Вони беруть участь у ярмарках, виставках, створюють благодійні події. На сьогодні проблемним питанням все ж залишається логістика, саме безпечна логістика. Тому варто оптимізовувати логістичні процеси, забезпечувати надійне постачання сировини та готової продукції до кінцевого споживача.

Доведено, що експортна стратегія залишається все ж багатограним аспектом діяльності підприємства, адже визначення можливостей для розвитку експорту, встановлення контактів з зарубіжними партнерами, аналіз законодавства щодо зовнішньоекономічної діяльності та митного регулювання постійно змінюється та вдосконалюється, тому компанія повинна бути готова до будь-яких змін та вміти на них реагувати. Це лише загальний перелік аспектів, які включені до товарної політики підприємства. Конкретна товарна політика буде залежати від специфіки бізнесу, його цілей та стратегічних завдань.

Компанія ТОВ «Біо Фармінг» займається вирощуванням сільськогосподарських культур, де піщані ґрунти на площах під посівами сої в Новоград-Волинському (Звягельському) районі Житомирської області займають майже 97% території, зокрема зустрічаються й сірі лісові ґрунти. Ці землі не надто родючі, зокрема піщані, на відміну від більш родючих ґрунтів Рівненщини. Піщані ґрунти характеризуються бідністю та легкістю: вони містять багато піску, мало глини та майже не містять гумусу.

Завдяки зернистій структурі такі ґрунти легко обробляються, але й швидко руйнуються; вони мають високу швидкість дренажу, і волога в них не затримується. Такі ґрунти швидко прогріваються, але також швидко охолоджуються. Біологічне життя на цих територіях дуже обмежене через нестачу вологи та поживних речовин для ґрунтових мікроорганізмів. Тому умови для росту рослин на цих землях не є надто сприятливими. Попри це, врожайність усіх культур залишається на високому рівні, незважаючи на те, що це органічне виробництво [40].

Як зазначає керівник проєкту з вирощування польових культур компанії Allinfoody Group, до складу якої входить ТОВ «Біо Фармінг», Валерій Віязловський: «Поганих ґрунтів не буває, є неправильний підхід до роботи на них! Обробіток ґрунту та догляд за посівами вдосконалюємо постійно, наразі вийшли на відпрацьовану технологію в партнерстві з «TIMAC AGRO Україна». Соя в нас висівається з міжряддям 45 см, в полі навпроти — на 35 см. Окрім культиваторів, інша техніка не застосовується. Використовуємо сою канадської селекції без ГМО, оскільки наше виробництво є сертифікованим органічним, і ми дотримуємося вимог щодо відокремленості від полів з ГМО-соями. Окрім цього, ми також використовуємо вітчизняну селекцію. Багато наших земельних ділянок розташовані в межах лісових масивів, що повністю ізольовані від чужих полів, що відповідає вимогам органічного землеробства» [40].

Оскільки поруч знаходяться ліси, запилення тут здійснюють поліська лісова бджола та джмелі, яких можна зустріти лише в цій місцевості. Раніше компанія вирощувала також органічні лікарські трави. В одному з міжрядь молодого горіхового саду (50 га) прекрасно росла дозріваюча гречка, що є прикладом бінарного посіву. На двох ділянках з соєю, розташованих на площі 300 га, що знаходяться між лісовими насадженнями, було досягнуто цікавої комбінації посівів. Ґрунти тут не були чисто піщаними, але й сірі лісові ґрунти аж ніяк не можна порівняти з чорноземом. Соя, що росте, є практично вітчизняною селекцією, абсолютно чистою, без бур'янів, при використанні суцільного методу сівби. Біологічна врожайність на цих ділянках становить 5,5 т/га. Важливо також зазначити, що ці посіви вже сформовані та стали стабільними.

Оскільки ТОВ «Біо Фармінг» займається вирощуванням органічних культур доцільно буде провести PEST-аналіз органічної діяльності в Україні (нижче Таблиця 2.3.). На нашу думку, визнано, що аналіз органічної діяльності в Україні свідчить про наявність сприятливих умов для розвитку цього сектора завдяки політичній підтримці, зростаючому попиту на органічні продукти та економічним перевагам у вигляді додаткових робочих місць.

Однак, технологічні виклики та високі витрати на інфраструктуру залишаються перешкодами. Загалом, для успішного розвитку органічного сільського господарства необхідно впроваджувати інвестиції в інновації та інфраструктуру, а також ефективно адаптуватися до європейських стандартів. Стабільний розвиток та подальший прогрес аграрного сектору національної економіки є неможливими без ефективної державної політики, яка передбачає розробку як довгострокових, так і короткострокових заходів для стимулювання активізації агробізнесу та посилення його конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Таблиця 2.3

PEST – аналіз органічної діяльності в Україні

Політичні фактори	Економічні фактори
Органічне землеробство визначено пріоритетом у Стратегії розвитку сільського господарства (2015–2020).	Вищі ціни на органічну продукцію на ринках ЄС забезпечують стабільний дохід для українських виробників.
Підписана Угода між ЄС та Україною знижує торговельні бар'єри та надає можливість експорту органічної продукції на європейські ринки.	Органічне сільське господарство є більш трудомістким, що створює додаткові робочі місця, особливо в сільській місцевості.
Соціальні фактори	Технологічні фактори
Підвищення обізнаності про здорове харчування сприяє попиту на органічні продукти та здоровий спосіб життя.	Необхідність інвестування в обладнання та інфраструктуру, яка відповідає вимогам органічних стандартів, що може бути дорогим для органічних фермерів.
Виключення хімічних добрив і застосування сівозміни позитивно впливає на довгострокове здоров'я ґрунтів і зменшення ерозії.	Розвиток вітчизняних технологій та інновацій в агробізнесі, таких як органічні засоби захисту рослин, добрива та агротехніки.
Скорочення витрат на очищення води та охорону здоров'я через впровадження органічних практик.	

Джерело: побудовано на основі [10].

Для формування цінової політики на зовнішньому ринку ТОВ «Біо Фармінг» враховує ряд факторів. По-перше, це витрати на виробництво та постачання продукції. Компанія стежить за тим, щоб ціна покривала всі витрати і приносила прибуток. При цьому важливо також враховувати конкурентну ситуацію на ринку та ціни конкурентів. Другим важливим фактором є споживчий попит на продукцію компанії. Компанія аналізує попит на свою продукцію в країнах-експортерах, щоб зрозуміти, як можна оптимізувати цінову політику для

максимального задоволення попиту. Третім фактором є валютні коливання. Оскільки компанія працює на зовнішньому ринку, необхідно враховувати валютні ризики та зміни курсу. Це може вплинути на цінову політику, оскільки зміни курсу можуть змінити вартості виробництва та постачання продукції. Мита, податки та інші обмеження можуть вплинути на цінову політику компанії, тому необхідно слідкувати за законодавством країн-експортерів та адаптувати цінову політику до цих обмежень.

Одним з методик формування цінової політики є «cost-plus pricing» – методика ціноутворення, за якою продажна ціна продукту визначається шляхом додавання певного фіксованого відсотка («надбавки») до вартості одиниці товару. Крім того, компанія може застосовувати диференційоване ціноутворення, коли ціна залежить від конкретного ринку чи класу споживача. Наприклад, продукція може бути дешевшою для країн з низьким рівнем доходу, але дорожчою для країн з високим рівнем доходу. Крім того, ТОВ «Біо Фармінг» використовує стратегію преміального ціноутворення, коли продукція пропонується за високою ціною для створення у споживачів уявлення про її унікальність. Цінова політика підприємства на зовнішньому ринку спрямована на досягнення конкурентоспроможності.

Отже, на основі дослідження можу зазначити, що аналіз зовнішньоекономічної діяльності допомагає фірмі краще розуміти свої можливості на міжнародному ринку, виявити проблемні питання та ризики, а також розробити стратегію подальшого розвитку. Основними стратегічними напрямками залишаються органічність продукції, враховуючи родючість ґрунтів та правильний підхід до їх обробітку, а також застосування інноваційних агротехнологій обробітку землі. Такий аналіз є важливим етапом для планування та прийняття стратегічних рішень у зовнішньоекономічній діяльності.

Висновки до другого розділу

1. Доведено, що організаційно-економічна структура ТОВ «Біо Фармінг» являє собою лінійно-функціональну структуру управління, яка ефективно поєднує вертикальний поділ праці з чітким визначенням завдань і обов'язків кожного підрозділу. Така структура є ефективною, щоб приймати певні рішення, а лінійні зв'язки між керівниками підрозділів дозволяють ефективно передавати інформацію та на основі цього приймати рішення щодо виконання комерційних та організаційних завдань. Маючи основні функціональні підрозділи, підприємство забезпечує високу ефективність управління та стабільність щодо функціонування у сфері органічного сільського господарства.

2. Досліджено, що проведений аналіз та динаміка фінансових результатів підприємства протягом останніх років зазнає значних змін під впливом політичних в першу чергу, кліматичних та ряду економічних факторів. Тому, як результат агропідприємство зазнало негативних показників ефективності, зокрема чистий прибуток знизився аж у 6,6 разів у 2023 р., порівняно з попереднім. Хоча динаміка нестабільна, проте за словами відповідальних осіб на підприємстві, прогнозується значне підвищення результатів та більшої продуктивності, адже попит на органічну сільськогосподарську продукцію значно зростає.

3. Визначено, що в основі функціонування товарної політики та зовнішньоекономічної політики діяльності підприємства покладена стратегія розвитку органічного сільського господарства, що орієнтована на забезпечення високої якості продукції та відповідає європейським стандартам органічності та безпеки. Підприємство постійно адаптує свою цінову та товарну політику з урахуванням валютних коливань, конкурентного середовища, податкових змін відповідно до змін на зовнішніх ринках.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОСИЛЕННЯ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ АГРАРНИХ РИНКАХ

3.1. Поточний стан і перспективи участі України в глобальній аграрній торгівлі

Внаслідок війни експорт українських товарів до Китаю зазнав значного скорочення. У 2021 році Китай був головним торговим партнером України, зокрема, майже 85% українського експорту складала залізна руда, кукурудза, металургійна продукція, ячмінь і соняшникова олія. Однак, за підсумками 2022 року, Китай перемістився на четверте місце серед найбільших імпортерів українських товарів, поступившись Польщі, Румунії та Туреччині. Це сталося через проблеми з логістикою постачань агропродукції та значні втрати в металургійній сфері. В першій половині 2023 року Китай знову посів третє місце, обігнавши Туреччину.

Лідерами серед імпортерів української продукції стали країни ЄС, зокрема Польща та Румунія, на які сумарно припадає близько 24% українського експорту у 2022–2023 роках. У регіональному розрізі за період 2022–2023 років спостерігається скорочення часток усіх інших регіонів світу на користь країн Європейського Союзу. У 2021 році ЄС також був найбільшим партнером України, проте його частка становила 41%. За результатами 2022 року частка ЄС зросла до 56%, а за п'ять місяців 2023-го вже досягла 62%. Поза межами ЄС найбільше експорту спрямовано до Туреччини, Китаю та Індії. Загалом за 2022–2023 роки частка Азії зменшилася з 32% до 26%, СНД – з 13% до 4%, Африки – з 9% до 4%, Америки – з 4% до 2% [47].

Через війну відбулися значні трансформації в товарній структурі експорту України. Якщо в 2021 році основними експортними товарами були чорні метали,

то вже в 2022 році на перше місце вийшли зернові культури. Війна завдала серйозного удару по металургійній галузі, що призвело до зниження експорту металопродукції на 63% у грошовому вираженні. Інші сектори також зазнали суттєвих втрат: експорт хімічної продукції скоротився на 47%, машинобудування – на 40%, а мінеральних продуктів – на 48%. Ці зміни свідчать про вплив війни на різні сфери економіки України.

Нижче на Рисунку 3.1 показано, як змінювалася динаміка експорту продовольчих товарів щодо загального експорту у 2021-2023 рр.

**Рис. 3.1. Динаміка українського експорту товарів у 2021–2023 рр.,
млн. дол. США**

Джерело: побудовано на основі [47].

Отже, внаслідок останніх подій частка аграрної та харчової продукції в загальному експорті України значно збільшилася. Якщо у 2021 році вона становила майже 44%, то в 2022 році цей показник піднявся до 57%, а на початок 2023 року вже досяг 62%. У грошовому еквіваленті експорт агропродовольчих товарів у 2022 році склав 23,4 млрд.грн., що на 16% менше порівняно з 2021

роком (27,7 млрд.грн.). Протягом перших п'яти місяців 2023 року Україна експортувала агропродовольчих товарів на суму 10,1 млрд.грн., що на 18% менше, ніж за той самий період 2022 року. При цьому понад 90% від загального обсягу експорту агропродукції становлять товари агропромислового комплексу, зокрема зернові та олійні культури. Це свідчить про зростання залежності українського експорту від аграрного сектору, хоча обсяги все ще залишаються під впливом війни.

Військова агресія рф проти України значно погіршила як національну, так і глобальну продовольчу безпеку, загостривши низку інших проблем, пов'язаних із забезпеченням населення харчовими продуктами. Це, зокрема, стало результатом обмежень у використанні земель для сільськогосподарської діяльності через замінування, забруднення небезпечними речовинами або розташування в зонах окупації. Значна кількість підприємств, що виробляють продовольство, а також інші допоміжні потужності, зокрема об'єкти інфраструктури, були знищені. У свою чергу, спостерігається зростання інфляції та споживчих цін, порушення логістичних ланцюгів, дефіцит кваліфікованих кадрів. Крім того, зменшення обсягів виробництва та експорту продовольчих товарів з України, особливо зернових культур та олії, обмежило доступ виробників до фінансових ресурсів, необхідних для підтримки поточної господарської діяльності.

Згідно з оцінкою наслідків російського вторгнення в Україну, проведеною експертами Київської школи економіки, припинення постачань або значне скорочення обсягів експорту зернових з України вже призвело до негативних наслідків для понад 400 мільйонів людей по всьому світу. Після 24 лютого 2022 року світові ціни на пшеницю збільшилися на приблизно 21 %, на ячмінь – на 33 %, а на деякі види добрив – на 40 %.

Під час війни зазнали змін напрямки експорту української агропродукції. У 2022 році регіон Азія вперше за понад 10 років втратив позицію основного

імпортера української агропродукції та посів друге місце після Європи. Загалом до країн Азії у 2022 році було поставлено агропродукції на суму 6,8 млрд доларів, що на 45,7% менше, ніж у 2021 році, частка експорту агропродукції в ЄС у загальному експорті агропродукції з України становила 32,5%. У 2022 році обсяги постачань продукції АПК до країн-членів ЄС становили 11,7 млрд доларів, що на 77,6% більше, ніж у 2021 році, частка експорту агропродукції в ЄС становила 56% [47].

У 2022 році обсяги постачань до країн Африки скоротилися на 55%, досягнувши 1,6 млрд доларів, що забезпечило регіону частку 7,6% в українському експорті агропродовольчої продукції. Постачання української агропродукції до країн СНД також зменшилися на 67% порівняно з 2021 роком, склавши 0,4 млрд доларів, і забезпечили регіону лише 0,6% частки в експорті цієї продукції з України [47].

У період війни, з березня 2022 року до травня 2023 року, найбільшими імпортерами української агропродукції (групи 1–15 УКТЗЕД) стали наступні країни:

1. Румунія, яка закупила продукцію на суму 3,5 млрд доларів, що становить 13,9% від загального обсягу українського експорту агропродукції.
2. Туреччина з обсягом закупівель 2,9 млрд доларів, або 11,6% від експортного обсягу.
3. Польща, імпортуючи продукцію на 2,3 млрд доларів, що складає 9,4% українського агроекспорту.
4. Китай, з імпортом на 2 млрд доларів, що становить 8,2% у загальному експорті.
5. Іспанія, що закупила агропродукцію на суму 1,3 млрд доларів, або 5,2% від всього експорту.
6. Нідерланди з обсягом закупівель 0,9 млрд доларів, що складає 3,7% від експортних поставок.

7. Угорщина, яка імпортувала продукцію на 0,8 млрд доларів, або 3,1% в експортному обсязі.

8. Болгарія з аналогічним показником в 0,8 млрд доларів (3,1% від експортних поставок).

9. Італія, що закупила агропродукцію на суму 0,7 млрд доларів, або 2,8% від загального експорту.

10. Німеччина, з імпортними поставками на суму 0,6 млрд доларів, що складає 2,5% від українського агроекспорту.

Саме ці 10 країн у період війни сформували для вітчизняних експортерів агропродукції приблизно 63% валютних надходжень. **Ключовими продуктами** вітчизняного аграрного експорту традиційно стали зернові та олійні культури, а також м'ясо [47].

У 2022 році завдяки деблокаді українських портів та налагодженню постачання через залізничний і автомобільний транспорт вдалося значно покращити експорт аграрної продукції. Однак блокування рф морських шляхів у 2023 році («зерновий коридор») суттєво негативно позначилося на обсягах експорту української сільськогосподарської продукції. Крім того, більшість із десяти найбільших імпортерів українських аграрних товарів – це країни Європейського Союзу, чотири з яких мають спільні кордони з Україною.

Країни ЄС відіграють важливу роль у реалізації української аграрної продукції, а в окремих випадках є вирішальними для цього. Введення ембарго та інших обмежень на постачання з України, які здійснили Польща, Угорщина, Словаччина та Болгарія у квітні-травні 2023 року, сприяло зниженню як кількісних, так і вартісних показників експорту української аграрної продукції.

Безумовно, серед головних причин блокування аграрного експорту, окрім політичних факторів, можна виокремити такі: залишки транзитних поставок в країнах ЄС, що призвели до порушення виробничих і торговельних ланцюгів цих країн, а також неготовність інфраструктури європейських держав до великих

обсягів українського експорту, що лише погіршило ситуацію. Крім того, важливими чинниками стали зміни на ринку, зниження світових цін і значна дешевизна українського зерна порівняно з європейським. Для вирішення цих проблем необхідний комплексний підхід, адже якщо подібні блокування експорту будуть повторюватися, потенціал українського аграрного експорту продовжуватиме знижуватися.

Однак з 15 березня 2024 року почав працювати цілодобовий режим Українського коридору через порти «Великої Одеси», що призвело до збільшення експорту аграрної та іншої продукції на 20%. В результаті роботи цього тимчасового морського шляху, відомого також як «Український коридор», за рік було експортовано вантажі з 2 379 суден до 46 країн світу.

Загальний вантажообіг склав 64,4 млн тонн, з яких 43,5 млн тонн становила продукція українських аграріїв. Цей шлях був організований після того, як РФ почала блокувати судна, які рухалися через колишній «зерновий коридор».

«Український коридор – це не просто тимчасовий морський шлях, це шлях до нашої перемоги та економічного відновлення, це гарантія продовольчої безпеки для всього світу. Хочу висловити глибоку вдячність усім, хто робить можливим функціонування цього морського шляху: нашим військовим, портовикам, морякам, логістам та міжнародним партнерам. Ваша самовіддана праця – це фундамент нашої економічної стабільності та міжнародного авторитету», – наголосив виконувач обов’язків міністра розвитку громад, територій та інфраструктури Василь Шкураков [30].

Як повідомлялося, Україна з початку 2024/2025 маркетингового року (1 липня) станом на 7 серпня експортувала 4,356 млн т зернових та зернобобових культур, що на 2 млн т більше, ніж за аналогічний період минулого маркетингового року. Основними напрямками експорту українських товарів стали порти Азії, Африки, Європи та Америки. Українське зерно надійшло до країн від Єгипту до Індонезії, від Тунісу та Лівії до Індії, від Алжиру до Китаю.

Завдяки гуманітарній ініціативі «Зерно з України» в таких країнах, як Ефіопія, Сомалі, Ємен та Судан, сотні тисяч сімей і мільйони осіб отримали необхідну продовольчу допомогу [30].

Нижче на Рисунку 3.2 ми бачимо динаміку вантажообігу Українського коридору з 16.09.2023 р. по 16.08.2024 р. (тис. тонн)

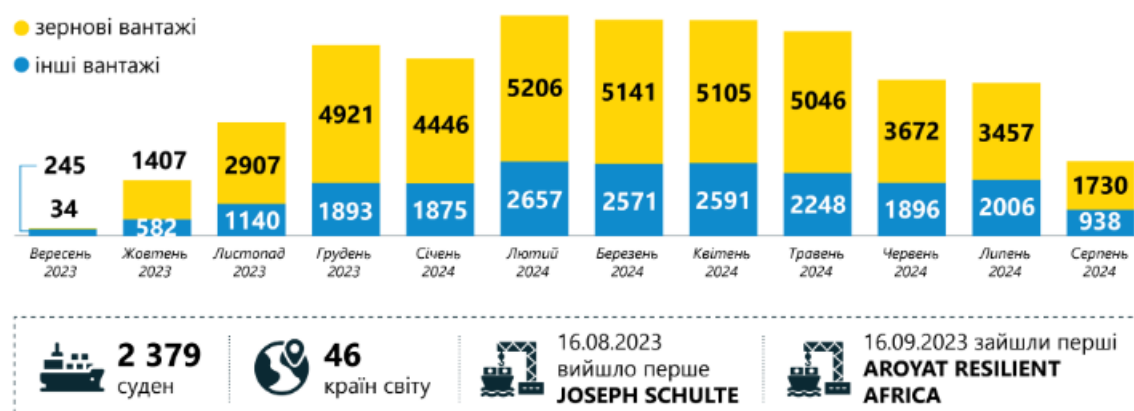

Рис.3.2. Вантажообіг Українського коридору з 16.09.2023 р. до 16.08.2024 р. (тис. тонн)

Джерело: [30].

Серед можливих шляхів усунення обмежень на імпорт української аграрної продукції в Європейському Союзі можна виділити, передусім, заходи, спрямовані на прискорення євроінтеграційних процесів України та протидію аграрному лобізму в ЄС. З урахуванням високого рівня дотацій європейського сільського господарства та значного потенціалу українського аграрного сектора, Україна має можливість повною мірою забезпечити продовольчу безпеку Європейського Союзу.

Водночас, окрім зовнішніх проблем, українські аграрії стикаються і з внутрішніми: втрата виробничих потужностей і основних засобів, налагодження логістичних каналів, зведення необхідної інфраструктури на кордонах, кадрові проблеми (відтік людського капіталу, мобілізація), доступність і високі ціни на енергоносії, перебої в електропостачанні та інші. Оскільки вже є орієнтація на

західні кордони при експорті агропродукції, доцільно, з метою часткового вирішення внутрішніх проблем, активніше розширювати відповідну інфраструктуру (будувати логістичні хаби), ефективно планувати і формувати вантажі, нарощувати пропускні можливості на кордонах. Також зважаючи, що робота «зернового коридору» не є стабільною і залежить від дуже багатьох факторів, і передусім від дій рф, потрібно активніше розбудовувати портову інфраструктуру Дунаю [47].

З огляду на те, що Китай став основним покупцем української аграрної продукції в рамках «зернової угоди», важливо посилити його участь у переговорах щодо деблокади портів. Це дозволить диверсифікувати експортні ринки, зокрема в Китай. Одним із шляхів вирішення логістичних проблем є модернізація агропереробної галузі, зокрема через створення заводів для глибокої переробки зерна та виробництва продукції з високою доданою вартістю. Така переробка сприятиме зниженню обсягів транскордонних перевезень, оптимізації логістичних маршрутів і зменшенню витрат на транспортування.

Станом на 2023-2024 роки Україна зберігає важливу роль на світових ринках аграрної продукції, залишаючись одним із провідних експортерів зернових, олійних та інших сільськогосподарських культур. Однак вплив війни, блокади морських портів, обмежень на транзит та змін на глобальних ринках значно скоротив обсяги експорту. Зокрема, блокування «зернового коридору» рф у 2023 році позначилося на зниженні ефективності постачань.

Попри ці труднощі, Україні вдалося значно розширити свої ринки збуту, зокрема завдяки збільшенню поставок до Європейського Союзу та Китаю. Однак країна стикається з проблемами у сфері інфраструктури та потребує модернізації агропереробної галузі, щоб забезпечити високу додану вартість своєї продукції. Перспективи подальшого розвитку аграрного експорту залежать від стабілізації ситуації в портах, покращення логістичних процесів та розширення виробничих

потужностей, що дозволить підвищити конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках.

3.2. Напрями підвищення конкурентних переваг українського аграрного сектору у світовій торгівлі

На сьогодні Україна активно працює над оновленням експортної стратегії, враховуючи нові можливості та виклики, що виникають через жорсткішу політику ЄС щодо української сільгосппродукції. Мінагрополітики спільно з Міністерством економіки України та міжнародними експертами розробляє нові підходи, які охоплюють:

- «...адаптацію до стандартів ЄС: українські виробники мають адаптувати свою продукцію до вимог і стандартів ЄС, щоб забезпечити доступ до європейського ринку;
- переорієнтацію ринків збуту: важливо знайти нові ринки збуту та розширити географію експорту;
- підтримку бізнесу: Урядова програма «Зроблено в Україні» спрямована на підтримку українських виробників і посилення їхньої конкурентоспроможності на міжнародних ринках;
- розвиток продукції з доданою вартістю: зміна структури експорту на користь продукції з вищою доданою вартістю допоможе збільшити доходи» [38].

Перспективи підвищення аграрного потенціалу України на міжнародних ринках продовольчої продукції мають кілька ключових напрямів, пов'язаних з оптимізацією виробництва, виходом на нові ринки, підвищенням якості продукції, а також адаптацією до глобальних тенденцій в агробізнесі. Україна має значні переваги, однак існують і певні виклики, які потрібно враховувати для успішного розвитку аграрного сектору на міжнародному рівні.

Варто додати, що для великих агрокомпаній України наразі в пріоритеті такі стратегічні ініціативи, як автоматизація та цифровізація бізнес-процесів, організація електронного документообігу, удосконалення систем управління відносинами з клієнтами (CRM) і систем аналізу ринків, впровадження інноваційних рішень в агробізнесі, як приклад запуск багатофункціонального порталу Open Agribusiness агрохолдингом KERNEL [18]. Завдяки цій комунікаційній онлайн-платформі можна здійснювати спілкування та нетворкінг агровиробників.

В цілому партнерський проєкт Open Agribusiness надає аграріям безліч сервісів, зокрема:

- 1) «Форвардна програма» дозволяє партнерам отримати фінансування від компанії для модернізації виробництва, збільшення врожайності та ін.;
- 2) сервіс коригування Глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) – для високоточної роботи автоматизованої техніки всіх виробників на полях. Сама мережа і відповідно доступність сигналів на території України постійно розширюється;
- 3) сервіс «Агротехнології» відкриває інформацію про передові агровиробничі практики, що застосовуються в компанії KERNEL [54, с.18].

Перш за все варто звернути увагу на кліматичні зміни, які набули поширеного характеру, змушуючи уряди держав розробляти та впроваджувати заходи, спрямовані на адаптацію до таких змін функціонування економіки та суспільства. Адже нехтування проблемою кліматичних змін може суттєво вплинути на стабільність соціально-економічного розвитку країн в довгостроковій перспективі. Україна також відчуває наслідки кліматичних змін – посухи стають дедалі частішими та інтенсивнішими, безсніжні зими, нестача талих вод поступово стають звичними явищами. За оцінками кліматологів, вони складають близько 200 км, і зона Степу сягає нині Київської області.

З одного боку, зміни клімату відкривають нові можливості для розвитку сільського господарства і рослинництва, але з іншого – потребують удосконалення елементів технологій вирощування сільськогосподарських культур: планування сівозмін, уточнення строків сівби, удосконалення режимів зрошення і впровадження інноваційних способів поливу, оптимізації систем удобрення й захисту рослин з обов’язковим екологічним обґрунтуванням та заходами збереження навколишнього природного середовища, що є надзвичайно важливо для аграрного сектору економіки.

Перспективами підвищення українського аграрного потенціалу є використання практики органічного землеробства. Ми неодноразово наголошували, і на прикладі підприємства «Біо Фармінг», що органіка має високий потенціал як серед споживачів, так і серед виробників продукції в цілому. Адже споживач готовий платити більше за товар, який не містить значної кількості шкідливого.

Органічне сільське господарство є одним з основних напрямків середньострокової «зеленої трансформації» аграрного сектору. Воно може значно сприяти адаптації до змін клімату та пом’якшенню їх наслідків. У Європейському Союзі попит на органічну продукцію стабільно зростає, перевищуючи можливості внутрішнього виробництва. Органічні продукти складають близько 2% від загального імпорту агропродовольчих товарів в ЄС. Так, у 2019 році до ЄС було ввезено 3,24 млн тонн органічної продукції, з яких понад 10% припадало на Україну. Така висока залежність від імпорту створює перспективи для виробників органічної продукції в Східній Європі. Завдяки великим площам незасіяних земель і меншій інтенсивності сільськогосподарського виробництва Україна може отримати конкурентну перевагу в органічному землеробстві на тлі того, що ЄС є нетто-імпортером органічних продуктів. Для подальшого розвитку органічного виробництва та торгівлі необхідно забезпечити ефективний контроль та моніторинг, що

дозволить знизити репутаційні ризики, пов'язані з органами акредитації, сертифікації та виробниками органічної продукції [39].

Також пріоритетними на сьогодні в Україні є впровадження сучасних систем зрошення. Зрошення – це важливий етап щодо вирощування будь-якої продовольчої продукції, розуміючи, що на сьогодні наші ґрунти отримують недостатню кількість опадів, над якими переважає спека. У 2023 р. тенденція скорочення площ під зрошенням продовжилася. До факторів окупації та ведення бойових дій у Херсонській і Запорізькій областях додався підрив Каховської ГЕС, адже саме Каховське водосховище було основним джерелом прісної води для систем меліорації на півдні України. На цьому тлі площі зрошуваних земель скоротилися на 78% порівняно з 2021 р. Найбільше зниження спостерігалось під зерновими та олійними культурами – на 81% і 89% відповідно. Скорочення зрошуваних площ під овочами та фруктовими садами було менш істотними [4, с.34]. На сьогодні п'ять регіонів України стикаються з проблемами постачання води. Наразі 1,5 млн гектарів сільськогосподарських земель потребують зрошення, і цей показник, ймовірно, буде зростати в майбутньому.

Перспектива модернізації сільськогосподарського виробництва в умовах недостатнього природного зволоження повинна ґрунтуватися на таких ключових напрямках:

- «Оцінка стану зрошувальних систем з визначенням можливості їх відновлення та оновлення;
- Визначення пріоритетності відновлення систем та необхідного фінансування для цього процесу;
- Будівництво стандартних модульних насосних станцій для відновлення зрошувальних мереж;
- Переорієнтація зрошуваного землеробства на вирощування таких культур, які забезпечують продовольчу безпеку країни;

- Державне стимулювання і фінансування відновлення зрошувальних систем, інженерної інфраструктури та закупівлі техніки для зрошення;"
- Продовження удосконалення законодавчого регулювання створення та функціонування водокористувальних організацій;
- Впровадження сучасних методів зрошення, зокрема, технологій, орієнтованих на зміну клімату, таких як air-injection deficit irrigation, supplemental irrigation, water harvesting; контроль обсягу споживаної води для досягнення максимальної продуктивності з мінімальними витратами води та інших інноваційних методів поливу (краплинне та підґрунтове зрошення);
- Використання сучасних методів дистанційного моніторингу зрошення, для визначення рівня водного стресу рослин, вологості ґрунту на окремих ділянках та сівоzmінах; контроль вологості у прикореневій зоні та планування поливу з урахуванням конкретних потреб поля для оперативного реагування на проблеми та вжиття необхідних заходів;
- Запровадження низьковуглецевих методів ведення сільського господарства для збереження органічної речовини в ґрунтах та утримання природної вологи в землі» [39, с.33].

Отже, варто наголосити, що євроінтеграція – це головний пріоритет для агросектору України. Уряд схвалив Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року [45]. Метою документа є підготовка аграрного сектору до вступу України в ЄС. Але під час підготовки до вступу в Європейський Союз важливо зберегти національні інтереси України. Тому важлива спільна боротьба з дезінформацією, яку поширює ворог у ЄС щодо української агропродукції. Зокрема, про засилля української продукції на ринках ЄС. Доцільно важливо шукати нові агроекспортні ринки. Врожай зернових і олійних культур в Україні цього року склав 73,6 млн.тонн. Цього достатньо для забезпечення внутрішньої та міжнародної продовольчої безпеки. Внутрішнє споживання зернових та олійних культур становить 25 млн.тонн. Решту

експортовано. Особливо високий врожай сої – близько 6 млн тонн. Це історичний рекорд для України [38].

Україна є одним із ключових гарантів продовольчої безпеки у світовому масштабі, забезпечуючи частку виробництва соняшникової олії у світовому виробництві у 2022/23 маркетинговому році на рівні 27,8 відсотка, ячменю – 4 відсотки, пшениці – 2,7 відсотка, кукурудзи – 2 відсотки, цукру – 0,8 відсотка та частку експорту соняшникової олії у світовому експорті на рівні 40,3 відсотка, кукурудзи – 15 відсотків, ячменю – 8,4 відсотка, пшениці – 7,9 відсотка, цукру – 1,1 відсотка. Ураховуючи те, що, за даними ООН, близько 9 відсотків населення світу недоїдають, такий внесок України був досить вагомим [45].

Сьогодні ми маємо добру динаміку експорту. Фактично навіть під час широкомасштабної війни Україна не втратила у вартісному показнику. У середньому щороку валютна виручка від агроекспорту становить 22 млрд доларів. Нашу продукцію чекають і в Південно-Східній Азії, і в країнах Африки, тому диверсифікувати канали постачання нашого продукту – це зобов'язання та пріоритет Мінагрополітики [45]. Відновлення діяльності чорноморських портів та приведення технічних характеристик залізничної інфраструктури до єдиних стандартів є важливим кроком для підвищення експортного потенціалу. Важливим аспектом цього процесу стане реалізація плану «Шляхи солідарності ЄС – Україна», який матиме вирішальне значення для ефективної інтеграції транспортних систем обох регіонів.

Отже, доцільно окреслити основні виклики для подальшого розвитку агропромислового сектору України в контексті нарощування аграрного експорту, які визнані у Стратегії аграрного експорту: «адаптація до зміни агрокліматичних умов; стимулювання пропозиції (нарощування виробництва) в умовах обмеженого внутрішнього попиту; необхідність гарантування безпечності продукції (санітарні та фітосанітарні заходи, розвиток системи державного контролю); трансформація структури експорту в бік збільшення частки продукції

переробки; необхідність поліпшення умов доступу до зовнішнього ринку для вітчизняних експортерів; необхідність урізноманітнення товарних позицій експорту» [44].

На основі досліджених аналітичних розрахунків, стратегічний план розвитку експорту сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості України до 2026 року необхідно привести у відповідність до існуючих викликів, що охоплюють виробничі, логістичні та регуляторні складові.

Нами досліджено, що сучасний стан аграрного експорту є результатом унікальної економічної та політичної ситуації, а також надзвичайних зусиль, що їх докладає як бізнес, так і держава для його розвитку. Тому важливим є ефективне використання можливостей, які надає розширення присутності України на міжнародних ринках. Розробка стратегії поствоєнного відновлення аграрного експорту та визначення його економічного і товарного потенціалу є актуальним завданням наукового дослідження, підходи до вирішення якого спираються на аналітичні методи. Забезпечення продовольчої безпеки, поліпшення харчування, підтримка сталого розвитку, а також збереження стійкості до ринкових коливань і доступності харчових продуктів для різних соціальних груп залишаються основними стратегічними пріоритетами.

На закінчення, варто процитувати слова Віце-прем'єр-міністра з відновлення України – Міністра розвитку громад та територій України Олексія Кулеби: «Україна, незважаючи ні на що, залишається гарантом глобальної продовольчої безпеки. Кожне судно, яке проходить коридором – це не лише економічний успіх, але й символ нашої боротьби за дотримання норм міжнародного права, яке, зокрема, гарантує й вільне судноплавство» [38].

Висновки до третього розділу

1. Проаналізовано, що сучасний стан та прогнозовані перспективи розвитку міжнародних аграрних ринків України свідчать про значний вплив війни на структуру експорту та зміни у логістичних процесах. Аналіз результатів експорту демонструє значне зниження їх обсягів, особливо у тих областях, де відбуваються постійні військово-бойові дії. У той час як Україна, зокрема аграрний сектор набуває найбільшої ваги в економіці нашої країни. Попри труднощі, з якими зіткнулися великі агрохолдингові компанії, дрібні та середні агропідприємства та й Україна в цілому, частка агропродовольчої продукції в загальному експорті за останніми результатами значно зросла. Щодо перспектив розвитку міжнародних аграрних ринків для нашої економіки все залежатиме від стабілізації військового конфлікту, розвитку інфраструктури та відновлення альтернативних логістичних шляхів.

2. Обґрунтовано, що задля підвищення аграрного потенціалу України на міжнародних ринках продовольчої продукції необхідно здійснити низку важливих заходів: забезпечити відповідність українських аграріїв міжнародним стандартам якості, особливо стандартам ЄС, щоб позиціонувати себе на ринку з конкурентноспроможною продукцією. Важливим заходом також залишається диверсифікація експорту, пошук нових ринків збуту, оскільки в Україні врожайність має високий кінцевий результат, ефективно буде та позиціонувати себе на нових міжнародних ринках. Важливо підкреслити удосконалення інфраструктури у системі зрошення, необхідно досліджувати, покращувати та впроваджувати сучасні методи зрошення (поливу) та й в цілому використання водних ресурсів. Отже, впровадивши цей комплексний підхід, з урахуванням усіх окреслених аспектів можна змінити позицію України та забезпечити продовольчу безпеку на глобальному рівні економіки.

ВИСНОВКИ

1. На нашу думку, аналіз позицій України на міжнародних аграрних ринках дозволяє виділити низку важливих аспектів, які показують як сильні сторони, так і проблеми українського аграрного сектору. Навіть у складні роки аграрний сектор залишається ключовим драйвером національної економіки України. Володіючи великим аграрним потенціалом, завдяки значним обсягам сільськогосподарських земель, сприятливим кліматичним умовам та науковому потенціалу в агрономії, це дозволяє нашій країні займати провідні позиції серед експортерів агропродовольчої продукції. Україна є одним з найбільших виробників та експортерів зернових (пшениці, кукурудзи, ячменю) та олійних культур (соняшнику, сої).

2. Вважається за доцільне стверджувати, що українська аграрна продукція продовжує займати вагомую частку на міжнародних ринках, зокрема в Європейському Союзі, країнах Близького Сходу, навіть попри складні умови. Такі виклики, як втрата територій, знищення частково або повністю інфраструктури, підлив Каховської ГЕС тощо. Одночасно країна почала активно шукати та розширювати співпрацю з новими ринками, що дозволило диверсифікувати експорт. Проаналізовано та доведено, що міжнародна підтримка «Зернова ініціатива» відіграла стратегічне значення для забезпечення продовольчої безпеки на усіх рівнях.

3. Встановлено, що нормативно-правова база основ ведення аграрної діяльності в Україні ґрунтується на ряді нормативно-правових законів, актів та постанов, зокрема цю діяльність регламентують Земельний кодекс України, Закон України «Про сільське господарство», Закон України «Про ринок землі», Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» та Закон України «Про сільські товаровиробничі кооперативи». Дотримання їх є обов'язковим для легального ведення торгівлі в межах України та закордон. На

нашу думку, держава створює сприятливі умови для розвитку сільського господарства, починаючи земельними відносинами, та закінчуючи підтримкою сільськогосподарських товаровиробників, через надання субсидій, пільгових кредитів, допомагаючи матеріально та не матеріально. Важливим кроком є вдосконалення сертифікаційних систем згідно з міжнародними стандартами (ISO, Global GAP, органічне сільське господарство), що забезпечить доступ до найбільших та найприбутковіших ринків.

4. Досліджено, на основі агропідприємства, що знаходиться на Житомирщині ТОВ «Біо Фармінг», що основними цілями сучасних аграріїв є забезпечення високої якості сільськогосподарських культур, спрямовуючи свою діяльність до органічного виробництва. Місія полягає в тому, аби відповідати стандартам здорового харчування та екології. Товариство також активно займається міжнародною діяльністю, орієнтуючись на попит на органічні продукти в Європі, що відкриває нові можливості для бізнесу.

5. Провівши аналіз фінансових показників діяльності ТОВ «Біо Фармінг» можна виокремити ряд факторів, які мають вплив на зміну показників результативності підприємства. Перш за все, значних змін зазнав такий показник, як чистий прибуток, який значно знизився аж у 6,6 разів у 2023 р. порівняно з попереднім, через ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників. Проте чистий дохід від реалізованої продукції збільшився у 3,9 разів, через обсяг реалізації. Розраховані основні фінансові показники підприємства відображають негативну динаміку, хоча за словами керівників прогнозоване істотне їх підвищення у наступних роках, адже попит на органічні зернові та олійні культури збільшується, єдине те, що варто налагодити логістичну складову та збутову.

6. Вважається за доцільне визнати, що товарна та зовнішньоекономічна політика підприємства побудована ефективно, адже вона зорієнтована на вирощуванні органічних сільськогосподарських культур переважно для експорту

до країн Європи. Вони зацікавлені і дотримуються цілей сталого розвитку та міжнародних (європейських) стандартів. Ключовим фактором для покращення конкурентоспроможності аграрної продукції є модернізація виробничих потужностей. Важливо те, що підприємство починає впроваджує нові технології для підвищення ефективності обробки земель, автоматизації процесів збору врожаю, покращення логістики та зберігання продукції (анаеробне середовище всередині рукава для зберігання зерна тощо).

7. Проаналізовано та обґрунтовано, що Україна пережила суттєву трансформацію в своїй аграрній сфері. Основними тенденціями стали значне збільшення частки аграрної продукції в загальному експорті та зміна основних напрямків постачання, зокрема до Європейського Союзу. Україна зберігає важливу роль на світових ринках, однак для забезпечення стабільного розвитку аграрного експорту необхідно вдосконалити інфраструктуру, модернізувати агропереробну галузь, а також розширювати ринки збуту, зокрема шляхом посилення співпраці з Китаєм та країнами ЄС. Відновлення та розвиток «зернового коридору», а також поліпшення логістичних ланцюгів є критично важливими для подальшого зростання українського аграрного експорту.

8. Доведено, що стратегічним завданням України, що вимагає комплексного підходу є підвищення аграрного потенціалу на міжнародних ринках продовольчої продукції. Маючи високий аграрний потенціал важливо відкривати нові можливості для диверсифікації ринків збуту, проте зберегти національні інтереси при адаптації до європейських стандартів і зберігати ефективність зовнішньоторговельної політики. Визнано, що варто більше інвестувати в науку, технології, інновації, зокрема в біотехнології та екологічно чисті методи виробництва. Отже, успішний розвиток аграрного потенціалу України на міжнародних ринках вимагає скоординованих зусиль бізнесу, держави та міжнародних партнерів для забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку аграрного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова І. В. Аналітична оцінка результатів роботи сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності. *Економічні горизонти*. 2022. 3(21). С. 83-90. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(21\).2022.263105](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(21).2022.263105)
2. Абрамова І. В. Досягнення, проблеми та перспективи функціонування та обігу аграрних розписок в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. №2. С.273-279. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-273-279>
3. Абрамова І. В. Оцінка фінансового стану та джерел формування капіталу сільськогосподарських підприємств. Капіталізація аграрного сектору економіки : кол. моногр. за заг. ред. Л.В. Недільської. Житомир: О.О. Євенок, 2021. С. 63-83.
4. Агробізнес України за 2023/24рр. Інфографічний довідник. 53 с. URL: https://agribusinessinukraine.com/get_file/id/the-infographics-report-ukrainian-agribusiness-2024.pdf
5. Агробізнес України у 2022/23 рр. Інформаційний довідник. 46 с. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>
6. Бобечко А. Особливості організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств агробізнесу в умовах російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-111>
7. Бобровицький А., Борділовська О., Колосова В., Ус І., Широкий Г. Агресія РФ проти України як загроза глобальній продовольчій безпеці : аналіт. доп. за заг. ред. М. Паламарчука. Київ : НІСД, 2024. 80 с.
8. Вергунов В.А. Інноваційний розвиток аграрної науки України: стан та перспективи. *Вісник аграрної науки*. 2025, №1 (862). С.75-83. URL.: https://agrovisnyk.com/pdf/ua_2025_01_10.pdf

9. Гамова О.В., Дуков А.В, Павленко А.І. Ринку землі: Перспективи розвитку та особливості ціноутворення. Фінансові стратегії економічного розвитку економіки. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 4(60). С. 77-80.
10. Головний сайт про агробізнес України. URL: <https://latifundist.com/>
11. Грабовський Д. Розвиток наукової думки в процесі формування державної підтримки аграрного сектору економіки. *Журнал «Наукові перспективи»*. 2024. № 9. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9\(27\)-117-127](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9(27)-117-127)
12. Грицишен Д. О., Абрамова І. В. Міжнародні імперативи фінансового забезпечення сталого розвитку сільських громад. *Проблеми економіки*. 2024. №2. С. 31-38. URL.: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-31-38>
13. Доктрина збалансованого розвитку: Україна-2030. Львів: Кальварія, 2017. 166с.
14. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. А25 Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с.
15. Замула І.В., Травін В.В., Зузанська В.А. Облікове забезпечення виробництва біопалива в умовах реалізації Україною цілей сталого розвитку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2 (100). С.17-25. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8026/3%20%20d0%97%d0%b0%d0%bc%d1%83%d0%bb%d0%b0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
16. Зведений короткий звіт головної установи про результати науково-дослідних робіт за програмою наукових досліджень НААН. «Використання потенціалу аграрної науки для інноваційного розвитку галузей агропромислового виробництва України («Інноваційний розвиток»)» за 2024 р. Київ, 2024, № 41. 194 с.

17. Зубков Р., Дубас Р., Самофалова М. Сучасні пріоритети удосконалення інвестиційної привабливості агропродовольчої сфери України. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*. 2025. №1. С. 87-94. URL: <https://mdes.khmnmu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/510/512>
18. Кернел запустив онлайн-платформу Open Agribusiness для аграріїв. URL: <https://agroreview.com/ru/content/kernel-zapustyv-onlajn-platformu-open-agribusiness-dlya-ahrariyiv/>
19. Козловський С.В., Гнідова Б.О., Скомаровський В.В., Мохар Д.О. Проблеми розвитку аграрної галузі в умовах війни в Україні. *Науково-практичний журнал*. 2024. № 11. 83 с.
20. Колодій І., Колодій А., Войнич Л. Формування конкурентних переваг у системі антикризового управління в сільськогосподарських підприємствах. *Аграрна економіка*. 2023. Т. 16. № 1-2. С. 32–40.
21. Коляда О.В., Райчева А.О. Зовнішня торгівля України як чинник розвитку міжнародних економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород : Гельветика, 2019. Вип. 24. № 2. С. 78–82
22. Костецький Я.І. Стратегія формування і розвитку аграрного сектору України: теорія і практика: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 356 с.
23. Лисак О., Андрєєва Л. Проблеми та перспективи експорту аграрної продукції України. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific EJournal*. 2017. Vol. 3. № 1. С. 139-151.
24. Мамонова Н., Бородіна О., Кунс Б. Українське сільське господарство у воєнний час. 2023. С. 32. URL: <https://www.tni.org/uk/article/ukrainian-agriculture-in-wartime>
25. Мармуль Л. О., Леваєва Л. Ю., Посполіт В. В. Формування конкурентоспроможності аграрних підприємств на засадах фінансово-економічної стійкості та безпеки. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 48. С. 33–39.

26. Негода Ю., Новак І. Інноваційне забезпечення аграрного сектору України. *Ефективна економіка*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-40>
27. Олійник Т.Г., Мельник І.О., Горобченко О.А. Економіка аграрного виробництва : курс лекцій. Миколаїв : МНАУ, 2019. 84 с.
28. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
29. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>
30. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад на території України. URL: <https://mtu.gov.ua/>
31. Офіційний сайт підприємства ТОВ «Біо Фармінг». URL: <https://biofarming.com.ua/#about01>
32. Про державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-6 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
33. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
34. Про зерно та ринок зерна в Україні: закон України від 04.07.2002 № 37-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text>
35. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
36. Про Митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>
37. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від від 15.03.2006 № 3528-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text>
38. Проблеми та перспективи аграрної галузі в 2025 році: інтерв'ю Міністра аграрної політики та продовольства. URL:

https://biz.ligazakon.net/interview/232400_problemi-ta-perspektivi-agrarno-galuz-v-2025-rots-ntervyu-mnstra-agrarno-politiki-ta-prodovolstva

39. Русан В.М., Жураковська Л.А., Жаліло Я.А. та ін. Перспективи розвитку аграрного сектора України в умовах кліматичних змін: аналіт. доп.; за наук. ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2024. 47 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.09>

40. СЕКРЕТ УСПИХУ «ЦЕФЕЙ ЕКО» НА ПІСКАХ. URL: <https://www.zerno-ua.com/journals/2021/veresen-2021/sekret-uspihu-czefej-eko-na-piskah/>

41. Сітковська А. О., Полегенька М. А., Цой К. В. Конкурентні переваги як складові конкурентоспроможності аграрного підприємства. *Агросвіт*. 2023. № 22. С. 42–46.

42. Славкова А., Колісник Д. Інвестиційна привабливість України: реалії в умовах війни та перспективи повоєнної відбудови. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-138>

43. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80#Text>

44. Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року.: Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text>

45. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження КМУ від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>

57. Cost-plus pricing. The Free Encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cost-plus_pricing
58. FAO. 2022. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine – Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. Rome. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>
59. Furdychko O., Drebot O., Palianychko N., Dankevych S., Okabe Y. Ecological and economic reporting as an indicator of the state of forestry land use. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 2021. № 7(2), Pp.219–250. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.02.12>
60. Kondratenko D. Legal regulation of innovation and investment activities in agrarian sector of Ukrainian economy. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 2023.32(3), Pp. 113-131.
61. Romanchuk L., Abramova I., Moroz Yu., Poplavskyi P. Svitlyshyn I. Funding for sustainable development of rural communities: European experience. *Agricultural and Resource Economics*. 2024. Vol.10. №4. Pp.203–234. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.04.09>.
62. Ukraine World International. An Industry That Feeds the World: What Has 2023 Become for Ukrainian Agriculture? 2023. URL: <https://ukraineworld.org/en/articles/analysis/2023-ukrainian-agriculture>

ДОДАТКИ

Додаток А

Фінансова звітність малого підприємства			
			КОДИ
		Дата (рік, місяць, число)	31.12.2023
Підприємство: ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "БІО ФАРМІНГ"		за ЄДРПОУ	43407457
Територія: ЖИТОМИРСЬКА		за за КАТОТТГІ	UA18080150010017476
Організаційно-правова форма господарювання: Товариство з обмеженою відповідальністю		за КОПФГ	240
Вид економічної діяльності: Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур		за КВЕД	1.11
Середня кількість працівників: 21			
Адреса, телефон: ЛЕСІ УКРАЇНКИ, буд. 1/Г, кв. 2, м. НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ, НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ РАЙОН, ЖИТОМИРСЬКА обл., 11701, Україна, тел. 989353659			
1. Баланс	Форма № 1-м	Код за ДКУД	1801006
на 31.12.2023 р.			
Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	0	0
первісна вартість	1001	0	-
накопичена амортизація	1002	(0)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	141,80
Основні засоби:	1010	8 573,30	57 441,30
первісна вартість	1011	8 950,00	61 706,00
знос	1012	376,70	4 264,70
Довгострокові біологічні активи	1020	0	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0	-
Інші необоротні активи	1090	0	-
Усього за розділом I	1095	8 573,30	57 583,10
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	26 136,60	50 254,10
у тому числі готова продукція	1103	21 016,10	40 710,00
Поточні біологічні активи	1110	0	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	10 464,90	727,60
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	3 387,00	11 711,60
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	26 629,60	26 629,60
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	5,30	5,30
Витрати майбутніх періодів	1170	12,10	12,10
Інші оборотні активи	1190	59,30	59,30
Усього за розділом II	1195	66 694,80	66 694,80
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	-
Баланс	1300	75 268,10	142 605,30

Додаток Б

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1,00	1,00
Додатковий капітал	1410	0	-
Резервний капітал	1415	0	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	17 636,30	17 946,80
Неоплачений капітал	1425	(0)	(-)
Усього за розділом I	1495	17 637,30	17 947,80
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0	6 663,60
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	0	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	-
товари, роботи, послуги	1615	54 692,30	14 901,10
розрахунками з бюджетом	1620	241,00	245,70
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	-
розрахунками зі страхування	1625	1,00	77,10
розрахунками з оплати праці	1630	87,10	328,90
Доходи майбутніх періодів	1665	0	-
Інші поточні зобов'язання	1690	2 609,40	102 441,10
Усього за розділом III	1695	57 630,80	117 993,90
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	-
Баланс	1900	75 268,10	142 605,30

2. Звіт про фінансові результати			
за Рік 2023			
	Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	49 698,90	12 736,40
Інші операційні доходи	2120	224,60	0
Інші доходи	2240	28,10	0
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	49 951,60	12 736,40
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	38 041,70	2 372,00
Інші операційні витрати	2180	10 601,90	2 146,10
Інші витрати	2270	759,90	(0)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	49 403,50	4 518,10
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	548,10	8 218,30
Податок на прибуток	2300	(-)	(0)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	548,10	8 218,30
Керівник		Пелипас Сергій Сергійович (ініціали, прізвище)	
Головний бухгалтер		(ініціали, прізвище)	

АНОТАЦІЯ

Машевська А.А. Місце України на міжнародних аграрних ринках. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота представлена на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2025.

У кваліфікаційній роботі розглядається місце та роль України у світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією, досліджуються теоретичні та практичних аспектів інтеграції України у світову економіку через зміцнення позицій на міжнародних аграрних ринках. Особлива увага приділяється аналізу експортного потенціалу аграрного сектору та його впливу на економічний розвиток країни.

Ключові слова: Україна, аграрний сектор, міжнародні аграрні ринки, експорт аграрної продукції, зовнішньоекономічна діяльність, аграрний потенціал, конкурентоспроможність, продовольча безпека, аграрна політика, світова торгівля.

ANNOTATION

Mashevska A.A. Ukraine's place in international agricultural markets. – Manuscript.

The qualification bachelor's work is submitted for a Bachelor's degree, specialty 292 «International Economic Relations». – Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2025.

The bachelor's qualification work examines the place and role of Ukraine in global agricultural trade, exploring both theoretical and practical aspects of Ukraine's integration into the world economy through strengthening its position in international agricultural markets. Particular attention is paid to the analysis of the export potential of the agricultural sector and its impact on the country's economic development.

Keywords: Ukraine, agricultural sector, international agricultural markets, agricultural exports, foreign economic activity, agricultural potential, competitiveness, food security, agricultural policy, global trade.